V. İ. LENİN

DİN ÜZERİNE

inter
yayınları

V. İ. LENİN

DİN ÜZERİNE

İsmail Yarkın bu kitabı, Lenin'in Din Üzerine görüşlerini okuyucuya daha derli-toplu sunmak için, "Bütün Eserler"i araştırarak derlemiştir. Makalelerden altısı daha önce yayınladığımız "Lenin, 12 Ciltte Seçme Eserler"in 9. ve 11. ciltlerinde yayınlanmıştır.

Yayınevi

Birinci Basım : Temmuz 1998

Dizgi : Dönüşüm (0212) 244 29 97
Baskı : Eren Ofset
Kapak : İnter Grafik-Tasarım
Kapak Baskı : Kerem Ofset

ISBN 975 - 7349 - 69 - 0

İNTER YAYINLARI
Ankara Cd. 31
Fahrettin Kerim Gökay Vakfı İşhanı
No: 31 Kat: 4 Daire: 51
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel: (0212) 519 16 16

V. İ. LENİN

DİN ÜZERİNE

Çeviren: **Süheyla KAYA**
İsmail YARKIN

İÇİNDEKİLER

Din ve Sosyalizm 7
İşçi Partisinin Din Konusunda Tavrı Üzerine 13
Sınıfların ve Partilerin Din ve Kilise Konusundaki
Tutumları 27
Lenin'in A. M. Gorki'ye Mektupları 38
Militan Materyalizmin Önemi Üzerine 46
Rus Devriminin Aynası Olarak Leo Tolstoy 58
Rusya Komünist Gençlik Birliği III. Tüm-Rusya
Kongresi'ne Konuşma 62

SOSYALİZM VE DİN

Bugünkü toplum tamamen işçi sınıfının muazzam kitlelerinin, nüfusun toprak sahibi ve kapitalist sınıflarına mensup çok küçük bir azınlığı tarafından sömürülmesi üzerine kuruludur. Bu köleci bir toplumdur, çünkü ömürleri boyunca sermaye için çalışan "özgür" işçilerin ancak, kâr üreten kölelerin geçimi için, kapitalist köleliği güvence altına almak ve ebedileştirmek için gerekli yaşam araçlarına "hakları vardır".

İşçilerin iktisaden ezilmesi kaçınılmaz olarak her türden politik baskıya ve sosyal aşağılanmaya, kitlelerin manevi ve ahlaki yaşamının kabalaşmasına ve dumura uğramasına yol açar ve bunu üretir. İşçiler iktisadi kurtuluşları uğruna [mücadele için] az çok politik özgürlük kazanabilirler, fakat sermayenin iktidarı devrilmedikçe hiçbir özgürlük onları sefaletten, işsizlikten ve baskıdan kurtaramaz. Din, her yerde ve her durumda, sürekli başkaları için çalışmayla, yoksunluk ve yalnızlıkla ezilen halk kitleleri üzerinde manevi baskının bir türüdür. Sömürücülere karşı mücadelede sömürülen sınıfların acizliği, doğayla mücadelesinde yabanılın aczinin tanrılara, şeytana, mucizeye ve benzeri şeylere inanca yol açtığı gibi, aynı şekilde kaçınılmaz olarak öbür dünya-

da daha iyi bir yaşam inancını üretir. Yaşamları boyunca çalışan ve sıkıntı çekenlere din, alçakgönüllülük ve sabır göstermeyi öğretir ve cennet ödülü umuduyla avutur. Başkalarının emeğiyle yaşayanlara ise, iyilik yapmayı öğretir, böylece onlara tüm sömürücü varlıklarının oldukça ucuz bir savunusunu sunar ve ilahi cennetmekân için uygun fiyata giriş kartı satar. Din halkın afyonudur. Din, sermayenin kölelerinin insani görünümlerini ve azbuçuk insan onuruna yaraşır bir yaşam taleplerini içinde boğdukları bir tür manevi alkoldür.

Ancak, köleliğinin bilincine varmış ve kurtuluşu için mücadeleye kalkmış köle, artık yarı yarıya köle olmaktan çıkmıştır. Büyük sanayinin eğittiği, kent yaşamının aydınlattığı sınıf bilinçli modern işçi, dini önyargıları elinin tersiyle silkip atar, cenneti papazlara ve burjuva yobazlara bırakıp, burada yeryüzünde kendisine iyi bir yaşam elde etmek için mücadele eder. Modern proletarya, dini karanlığa karşı mücadelede bilime başvuran ve işçileri yeryüzünde daha iyi bir yaşam için gerçek mücadelede kaynaştırarak öbür dünyada yaşam inancından kurtaran sosyalizmin safına geçer.

Din özel bir mesele olmalıdır — sosyalistlerin dine karşı tavrı genellikle bu sözlerle ifade edilir. Fakat bu sözcüklerin anlamı, yanlış anlamalara yol açmamaları için tam olarak belirlenmelidir. Biz, dinin devlet karşısında özel mesele olmasını talep ediyoruz, fakat dini kendi partimiz karşısında özel mesele olarak asla değerlendiremeyiz. Devletin dinle hiçbir ilgisi olmamalıdır, dini cemaatler devlet iktidarıyla bağıntılı olmamalıdır. Herkes, herhangi bir dine inanmakta ya da hiçbir din tanımamakta, yani ateist olmakta tamamen serbest olmalıdır, ve genel olarak her sosyalist de öyledir. Vatandaşlık haklarında, dini inançlarca belirlenen herhangi bir fark tamamen gayri-caizdir. Resmi belgelerde, vatan-

daşların hangi mezhebe mensup olduğunun belirtilmesine dahi mutlaka son verilmelidir. Bir devlet kilisesine bağış olmamalı, aynı düşüncede vatandaşların resmi makamlardan bağımsız tamamen özgür cemaatleri olması gereken kiliselere ya da dini cemaatlere devlet araçlarından bağış olmamalı. Sadece bu taleplerin sınırsız olarak yerine getirilmesi, kilisenin devlete karşı bağımlılık ilişkisinde bulunduğu ve Rus vatandaşlarının devlet kilisesine karşı bağımlılık ilişkisinde bulunduğu, inanı ya da inansızlığı izleyen, insanların vicdanının ırzına geçen, devlet görevlerini ve devlet arpalıklarını şu ya da bu devlet kilisesi pılıpırtısının dağılımıyla bağıntılandıran (bugüne dek ceza yasası kitaplarımızda ve yargılama usüllerimizde korunmuş olan) ortaçağ engizisyon yasalarının var olduğu ve uygulama alanı bulduğu o utanç verici ve lanet olası geçmişe bir son verilebilir. Kilisenin devletten tamamen ayrılması — sosyalist proletaryanın bugünkü devletten ve bugünkü kiliseden talebi budur.

Rus Devrimi politik özgürlüğün vazgeçilmez unsuru olarak bu talebi gerçekleştirmek zorundadır. Rus Devrimi bu bakımdan özellikle avantajlı koşullara sahiptir, çünkü politik-feodal mutlakiyetçiliğin iğrenç idari rejimi bizzat din adamları arasında hoşnutsuzluk, kaynaşma ve öfkeye yol açmıştır. Rusya'nın mutaassıp uleması ne kadar sinmiş ve cahil olsa da, Rusya'daki eski, ortaçağ düzeninin gürültülü devrilişi onları bile uyandırdı. Onlar bile özgürlük talebine katılıyorlar, idari rejimi ve bürokrasiyi, "tanrının hizmetkârları"na zorla dayatılan polise hafiyelik hizmetlerini protesto ediyorlar. Biz sosyalistler, din adamları arasındaki dürüst ve samimi kişilerin taleplerini sonuna kadar geliştirerek, özgürlükten söz ettikleri yerde sözlerini senet kabul ederek, dinle polis arasında kesinlikle her türlü bağı koparmalarını talep ederek bu hareketi desteklemeliyiz. Ya samimisinizdir — o zaman kilisenin devletten ve okulun kiliseden tamamen ayrılmasını, dinin

koşulsuz ve sınırsız özel mesele olmasını savunursunuz. Ya da ama bu tutarlı özgürlük taleplerini kabul etmezsiniz — o zaman hâlâ engizisyon geleneklerine tutsaksınız, o zaman hâlâ devlet görevlerine ve devlet arpalıklarına bağlısınız, o zaman silahınızın düşünsel gücüne inanmıyorsunuz, devlet iktidarının sizi satın almaya devam etmesine izin veriyorsunuz demektir — o zaman tüm Rusya'nın sınıf bilinçli işçileri size amansız bir savaş ilan ederler.

Sosyalist proletaryanın partisiyle ilgili olarak din özel mesele değildir. Partimiz, işçi sınıfının kurtuluşu için sınıf bilinçli, ileri savaşçıların bir birliğidir. Böyle bir birlik, sınıf bilincinin yokluğu karşısında, cehalet ve dini inanın obskürantizmi karşısında kayıtsız davranamaz ve davranmamalıdır. Dini karanlığa karşı saf düşünsel ve yalnızca düşünsel silahlarla, basınımızla, sözümüzle mücadele etmek için, kilisenin devletten tamamen ayrılmasını talep ediyoruz. Birliğimizi, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'ni, başka şeylerin yanı sıra tam da, işçilerin her türlü dini aptallaştırılmasına karşı böyle bir mücadele için kurduk. Bizim için düşünsel mücadele özel mesele değildir, aksine tüm partinin, tüm proletaryanın meselesidir.

Bu böyleyse, neden programımızda ateist olduğumuzu açıklamıyoruz? Hıristiyanların ve tanrıya inananların Partimize girmesini neden yasaklamıyoruz?

Bu soruya yanıt, din sorununun burjuva-demokrat ve sosyal-demokrat konuşu arasındaki son derece önemli bir farkı netleştirecektir.

Programımız tamamen bilimsel bir dünya görüşüne, materyalist dünya görüşüne dayanmaktadır. Bu yüzden programımızın yorumu, zorunlu olarak dini karanlığın gerçek tarihi ve iktisadi

köklerinin açıklığa kavuşturulmasını da kapsar. Propagandamız zorunlu olarak ateizmin propagandasını da kapsar; mutlakiyetçi-feodal devlet iktidarı tarafından şimdiye dek yasaklanmış ve izlenmiş olan ilgili bilimsel literatürün yayınlanması şimdi Parti çalışmamızın bir dalını oluşturmak zorundadır. Şimdi olasılıkla Engels'in bir zamanlar Alman sosyalistlerine verdiği öğüde uyup, XVIII. yüzyıl Fransız ateist ve aydınlanma literatürünü çevirip kitlelere yayacağız.

Fakat bunu yaparken asla kendimizi, dini sorunu, burjuvazinin radikal demokratlarında sık sık rastlandığı gibi, soyut, idealistçe, "rasyonellik uğruna", sınıf mücadelesinin dışında koymaya kaptırmamalıyız. İşçi kitlelerinin sınırsızca ezilmesi ve hayvanlaştırılması üzerine kurulu bir toplumda, dinsel önyargıların salt propagandist yollardan yok edilebileceğine inanmak saçma olurdu. Dinin insanlık üzerindeki baskısının sadece, toplum içindeki iktisadi baskının ürünü ve yansıması olduğunu unutmak burjuva darkafalılık olurdu. Proletarya kapitalizmin karanlık güçlerine karşı kendi mücadelesiyle aydınlatılmazsa, hiçbir broşürle, hiçbir propagandayla aydınlatılamaz. Bizim için, ezilen sınıfın yeryüzünde bir cennet yaratmak için bu gerçekten devrimci mücadelesinin birliği, proleterlerin gökyüzündeki cennet hakkında düşüncelerinin birliğinden daha önemlidir.

Neden programımızda ateizmimizden söz etmediğimizin ve etmememiz gerektiğinin sebebi budur; eski önyargıların şu ya da bu kalıntısını korumuş olan proleterlerin Partimize yaklaşmasını neden yasaklamadığımızın ve yasaklamamamız gerektiğinin nedeni budur. Bilimsel dünya görüşünü hep propaganda edeceğiz, herhangi bir "hıristiyan"ın tutarsızlığıyla mücadele etmek bizim için kaçınılmazdır; ama bu asla, din sorununun, kesinlikle haketmediği birinci sıraya oturtulması gerektiği, her türlü politik öne-

mini hızla yitiren ve bizzat iktisadi gelişmenin seyriyle hızla hurdalığa atılacak olan üçüncül düşünceler veya kuruntular uğruna, gerçekten devrimci mücadelenin, iktisadi ve politik mücadelenin güçlerinin parçalanmasına izin vermek gerektiği anlamına gelmez.

Gerici burjuvazi her yerde, kitlelerin dikkatini, —devrimci mücadelesinde birleşen tüm Rusya proletaryasının çözümünü şimdi pratik olarak ele aldığı— gerçekten önemli ve temel iktisadi ve politik sorunlardan, dinsel alana kaydırmaya çalıştı ve şimdi bizde de buna çalışıyor. Bugün esas olarak Kara-Yüzler'in pogromlarında ifadesini bulan, proleter güçlerin parçalanmasına yönelik bu gerici politika, belki de yarın daha da rafine bazı reformlar keşfedecektir. Her halükârda biz onun karşısına, proleter dayanışmanın ve bilimsel dünya görüşünün sakin, ısrarlı ve sabırlı, tali görüş ayrılıklarının her türlü abartılmasından uzak propagandasını çıkaracağız.

Devrimci proletarya, dinin devlet için gerçekten özel mesele olmasını kabul ettirecektir. Ve bu ortaçağ küfünden temizlenmiş politik rejim altında proletarya, iktisadi köleliğin, insanlığın dini aptallaştırılmasının bu gerçek kaynağının ortadan kaldırılması için geniş çaplı, açık bir mücadele başlatacaktır.

"Novaya Jizn" No:28, 3 Aralık 1905.
İmza: ***N. Lenin***
Lenin, Seçme Eserler, C. 11,
s. 434-438. —İnter Yayınları.

İŞÇİ PARTİSİNİN DİN KONUSUNDA TAVRI ÜZERİNE

Ruhani meclis bütçesinin görüşülmesi sırasında Milletvekili Surkov'un Devlet Duması'ndaki konuşması ve daha aşağıda yayınlanan bu konuşma taslağının Duma fraksiyonumuzda görüşülmesi sırasındaki açık tartışmalar, olağanüstü önemli ve tam da şimdi güncel olan bir sorunu ortaya atmıştır. Dinle bağıntılı her şeye ilgi bugün hiç kuşkusuz "toplum"un geniş çevrelerini sarmış ve işçi hareketine yakın aydınların saflarına, ama belirli işçi çevrelerine de sızmıştır. Sosyal-demokrasi mutlaka, din konusundaki tavrını açıklayarak ortaya koymak zorundadır.

Sosyal-demokrasi tüm dünya görüşünü bilimsel sosyalizm üzerinde, yani Marksizm üzerinde inşa eder. Marksizmin felsefi temelini, gerek Marx'ın gerekse de Engels'in tekrar tekrar açıkladıkları gibi, Fransa'da XVIII. yüzyılın ve Almanya'da Feuerbach'ın materyalizminin (XIX. yüzyılın ilk yarısı) tarihsel geleneklerini tamamen devralmış olan diyalektik materyalizm oluşturur, kesinlikle ateist olan ve her türlü dine karşı mutlak düşman bir materyalizm. Marx'ın el yazması halinde okuduğu Engels'in

tüm "Anti-Dühring"inin, materyalist ve ateist Dühring'i, dine ve din felsefesine açık kapı bıraktığı için, materyalizminin tutarsızlığıyla suçladığını anımsatalım. Ludwig Feuerbach ile ilgili eserinde Engels'in, onu, dini ortadan kaldırmak için değil, aksine dini yenilemek, yeni, "daha yüce" bir din icat etmek için vs. mücadele etmiş olmakla suçladığını anımsatalım. "Din halkın afyonudur"* — Marx'ın bu veciz sözü, din sorununda Marksizmin tüm dünya görüşünün köşetaşıdır. Marksizm günümüzün bütün dinlerini ve kiliselerini, bütün ve her türlü dini örgütleri daima sömürünün korunmasına ve işçi sınıfının uyuşturulmasına hizmet eden burjuva gericiliğin organları olarak görür.

Ancak Engels aynı zamanda, sosyal-demokrasiden "daha sol" ya da "daha devrimci" olmak ve dine karşı bir savaş ilanı anlamında doğrudan ateizmin benimsenmesini işçi partisinin programına almak isteyen kişilerin girişimlerini tekrar tekrar mahkûm etti. 1874'te, Londra'da göçmen olarak yaşayan Komün mültecilerinin, Blanquistlerin ünlü manifestosunu tartışırken Engels, onların dine karşı gürültülü savaş ilanını bir aptallık olarak ele alır ve böyle bir savaş ılanının, dine ilgiyi yeniden canlandırmak ve dinin gerçekten sönümlenmesini zorlaştırmak için en iyi araç olduğunu belirtir. Engels Blanquistleri, sadece işçi kitlelerinin sınıf mücadelesinin, proletaryanın en geniş katmanlarını çok yönlü bir şekilde sınıf bilinçli ve devrimci bir toplumsal pratiğin içine çekerek, ezilen kitleleri gerçekten dinin boyunduruğundan kurtaracak durumda olduğunu, buna karşılık dine karşı savaşı işçi partisinin politik görevi ilan etmenin anarşist bir lafazanlık olduğunu anlayacak durumda olmamakla suçlar. Ve 1877 yılında, filozof Dühring'in idealizme ve dine en ufak tavizlerini acımasızca eleştirdiği "Anti-Dühring"de Engels, Dühring'in, sosyalist toplumda

* *Marx-Engels, Bütün Eserler, Birinci Bölüm, Cilt III, s. 607.* ***—Alm. Red.***

dinin yasaklanması gerektiği yönündeki güya devrimci düşüncesini en az o kadar kesin mahkûm eder.* Dine böyle bir savaş ilan etmek, der Engels, "Bismarck'ı fazlasıyla Bismarcklamak", yani dincilere karşı Bismarck'ın mücadelesinin aptallığını tekrarlamak demektir (kötü ünlü "kültür mücadelesi", yani Bismarck'ın yetmişli yıllarda Alman Katolik Partisi "Merkez"e karşı, katolizmi polisçe izlettirerek yürüttüğü mücadele). Bu mücadeleyle Bismarck katoliklerin militan dinciliğini sadece ***sağlamlaştırdı,*** gerçek kültür davasına sadece zarar verdi, çünkü politik ayrılıklar yerine dinsel ayrılıkları ön plana çıkardı ve böylece işçi sınıfının bazı katmanlarıyla demokrasinin dikkatini sınıf mücadelesinin ve devrim mücadelesinin acil görevlerinden, gayet yüzeysel ve burjuvaca yalancı anti-klerikalizm yönüne saptırdı. Ultra devrimci olmak isteyen Dühring'i, Bismarck'ın aptallığını bir başka biçimde tekrarlamaya kalkmakla suçlayan Engels, işçi partisinden, dine karşı politik bir savaş macerasına atılmayı değil, sabırla proletaryayı örgütleme ve aydınlatma üzerinde çalışma yeteneği talep etti, çünkü bu dinin sönümlenmesine yol açacaktı. Bu bakış açısı Alman sosyal-demokrasisinin etine kemiğine işlemiştir, ve böylece örneğin Cizvitlere özgürlüğü, Almanya'da onlara izin verilmesini, şu ya da bu dine karşı tüm polisiye önlemlerin kaldırılmasını savunmuşlardır. "Dinin özel mesele ilan edilmesi", "Erfurt Programı"nın (1891) bu ünlü maddesi, sosyal-demokrasinin bu politik taktiğini saptamıştır.

Bu arada bu taktik artık şablon haline geldi, artık Marksizmin ters yönde, oportünizm yönünde yeni bir tahrifini üretti. Erfurt Programının prensibi, biz sosyal-demokratların, partimizin dini özel mesele olarak ***gördüğü,*** sosyal-demokrat olarak bizler için,

---

* *Fr. Engels, "Bay Dühring Bilimi Altüst Ediyor", 1934, s. 311 ve devamı.* ***—Alm. Red.***

parti olarak bizler için dinin özel mesele olduğu anlamında yorumlanmaya başlandı. Bu oportünist görüşe karşı doğrudan polemiğe girmeden Engels, doksanlı yıllarda ona kararlılıkla karşı çıkmayı gerekli gördü, polemik tarzında değil, pozitif tarzda. Ve Engels bunu altını bilerek çizdiği bir açıklama biçiminde yaptı: sosyal-demokrasi dini ***devlet karşısında*** özel mesele olarak görür, ama asla kendisinin, Marksizmin, İşçi Partisi'nin karşısında değil.

Marx ve Engels'in din sorunundaki beyanlarının yüzeysel tarihi budur. Marksizmi özensizce ele alan kişiler için, düşünmeyi bilmeyen ya da düşünmek istemeyen kişiler için bu tarih, Marksizmin anlamsız bir çelişkiler ve yalpalamalar yumağıdır: bir "tutarlı" ateizm ve din karşısında "hoşgörü" bulamacı, tanrıya karşı d-d-devrimci savaşla, inanlı işçilere "yaltaklanma" korkakça isteği, onları ürkütme endişesi arasında "ilkesiz" bir yalpalama vs.'dir. Anarşist lafazanların literatüründe Marksizme karşı bu türden çıkışlar bulunabilir.

Ancak Marksizm konusunda ciddi bir tavır takınmayı, onun felsefi temellerini ve uluslararası sosyal-demokrasinin deneyimlerini iyice düşünmeyi bir ölçüde başarabilenler, Marksizmin din karşısında taktiğinin tamamen tutarlı ve Marx'la Engels tarafından baştan sona temelli düşünülmüş olduğunu, acemilerin ya da kara cahillerin yalpalama sandıkları şeyin, diyalektik materyalizmden çıkan dolaysız ve kaçınılmaz bir sonuç olduğunu kolayca göreceklerdir. Marksizmin din karşısında görünürdeki "itidali"nin, "ürkütmeme" vs. isteği bağlamında sözümona "taktik" düşüncelerle açıklanabileceğini sanmak temelden yanlış olurdu. Tersine, Marksizmin politik çizgisi bu sorunda da, onun felsefi temelleriyle ayrılmaz biçimde bağlıdır.

Marksizm materyalizmdir. Ve materyalizm olarak, aynı XVIII. yüzyıl Ansiklopedistlerinin materyalizmi gibi ya da Feuerbach'ın materyalizmi gibi, dine karşı amansız bir düşmanlık içindedir. Bu kesin. Fakat Marx ile Engels'in diyalektik materyalizmi Ansiklopedistlerden ve Feuerbach'tan daha ileriye gider, çünkü o materyalist felsefeyi tarih ve toplumbilimleri alanına uygular. Dinle mücadele etmeliyiz. Bu, ***tüm*** materyalizmin ve dolayısıyla Marksizmin de abc'sidir. Fakat Marksizm abc'de durup kalmış bir materyalizm değildir. Marksizm daha ileriye gider. Şöyle der: dine karşı mücadele etmeyi ***bilmek*** gerek, bunun için ise inanın ve dinin kökenini kitlelere ***materyalist*** tarzda açıklamak gerekir. Dine karşı mücadele, soyut ideolojik bir vaazla sınırlanmamalıdır, böyle bir vaazla aynı kapıya çıkmasına izin verilmemelidir; bu mücadele, dinin sosyal köklerinin ortadan kaldırılmasına yönelik sınıf hareketinin somut pratiğiyle bağıntılandırılmalıdır. Din neden kent proletaryasının geri katmanları içinde, yarı-proletaryanın geniş katmanları içinde ve köylü kitlesi içinde tutunuyor? *Halkın cahilliği* sonucunda, diye yanıt verir burjuva ilerlemeci, radikal ya da burjuva materyalist. O halde: kahrolsun din, yaşasın ateizm, ateist görüşlerin yayılması bizim temel görevimizdir. Marksist şöyle der: bu yanlıştır. Böyle bir anlayış yüzeysel, burjuva darkafalı bir kültür taşıyıcılığıdır. Böyle bir anlayış dinin köklerini yeterince özenli, materyalistçe değil, idealistçe açıklıyor. Modern kapitalist ülkelerde bu kökler esas olarak sosyal niteliklidir. Emekçi kitlelerin sosyal ezilmişliği, çalışan sıradan insana her gün ve her saat, savaş, deprem vs. gibi bütün olağanüstü olaylardan bin kez daha çok en korkunç sıkıntılar ve dehşetli acılar yaşatan kapitalizmin kör gözüm hareket eden güçleri karşısında onun görünürdeki tamamen acizliği — bugün dinin en derin kökleri burada aranmalıdır. "Korku tanrıları yarattı". Sermayenin kör gözüm hareket eden güçleri, halk kitleleri tarafından

önceden görülemeyeceği, proleterleri ve küçük mülk sahiplerini adım başı tehdit eden ve üzerlerine "aniden", "beklenmedik biçimde", "tesadüfen" yıkım, çöküş, dilencilere, yoksullara, fahişelere dönüşme felaketini yağdırabileceği ve gerçekten de bütün bunları yaptığı için kör gözüm hareket eden güçleri karşısında duyulan korku — eğer materyalizmin abc'siyle yetinmek istemiyorsa bir materyalistin gözönüne alması gereken bugünkü dinin ***kökü*** budur. Kapitalist angaryanın yıprattığı, kapitalizmin kör gözüm hareket eden yıkıcı güçlerine bağımlı kitlelerin içinden bu kökü, bizzat bu kitleler, dinin bu ***köküne,*** bütün biçimleriyle ***sermayenin egemenliğine*** karşı birleşik, örgütlü, planlı, bilinçli biçimde mücadele etmeyi öğrenmedikçe hiçbir aydınlatıcı broşür çıkarıp atamayacaktır.

Buradan dine karşı aydınlatıcı broşürlerin zararlı ya da gereksiz olduğu sonucu mu çıkar? Kesinlikle hayır. Buradan bambaşka bir sonuç çıkar. Buradan, sosyal-demokrasininin ateist propagandasının onun temel görevine: sömürülen ***kitlelerin*** sömürücülere karşı sınıf mücadelesini geliştirmeye ***tabi*** olması gerektiği sonucu çıkar.

Diyalektik materyalizmin, yani Marx ve Engels'in felsefesinin esaslarında derinleşmemiş biri bu ilkeyi yanlış anlayabilir (ya da en azından hemen anlayamayabilir). Nasıl olur? Yani şimdi ideolojik propaganda, belli düşüncelerin propagandası, binlerce yıldır varlığını sürdüren kültür ve ilerlemenin düşmanına (yani dine) karşı mücadele sınıf mücadelesine, yani iktisadi ve siyasi alanda belirli pratik hedefler için mücadeleye mi tabi olacak?

Bu, Marx'ın diyalektiğinin kesinlikle kavranmadığını gösteren, Marksizme karşı beylik itirazlardan biridir. Böyle argüman yürütenin kafasını karıştıran çelişki, canlı yaşamın canlı çelişkisi-

dir, yani sadece lafta var olan, uydurulmuş bir çelişki değil, diyalektik bir çelişkidir. Ateizmin teorik propagandasını, yani proletaryanın çeşitli katmanlarında dini inanın yok edilmesini, bu katmanların sınıf mücadelesinin başarısından, seyrinden ve koşullarından mutlak, aşılamaz bir sınırla ayırmak, diyalektik düşünmemek demektir, hareketli, izafi bir sınırı, mutlak bir sınıra dönüştürmek demektir, canlı gerçeklikte kopmaz biçimde birbirine bağlı olanı zorla ayırmak demektir. Bir örnek alalım. Diyelim ki belli bir bölgenin, belli bir sanayi dalının proletaryası, elbette ateist olan *oldukça sınıf bilinçli sosyal-demokratlardan oluşan ileri bir* katmanla, tanrıya inanan, kiliseye giden ya da hatta, diyelim ki bir hıristiyan işçi derneği kuran yöredeki din adamının doğrudan etkisi altında bulunan, henüz köyle ve köylülükle bağlarını koparmamış oldukça geri bir katmana ayrılmış olsun. Ve yine diyelim ki ekonomik mücadele bu yörede bir greve yol açmış olsun. Bu durumda Marksistin görevi, grev hareketinin başarısını ön plana çıkarmak, bu mücadelede işçilerin ateistler ve hıristiyanlar diye bölünmesine kararlılıkla karşı koymak, böyle bir bölünmeye karşı kararlılıkla mücadele etmektir. Böyle koşullar altında ateist bir propaganda gereksiz ve zararlı olabilir — geri katmanların ürkütülebileceği, seçimlerde oy kaybına uğranabileceği gibi küçükburjuva düşüncelerin bakış açısından değil, bilakis modern kapitalist toplum koşullarında hıristiyan işçileri, çıplak ateist propagandadan bin kez daha iyi sosyal-demokrasiye ve ateizme götürecek olan sınıf mücadelesinin gerçek ilerlemesi bakış açısından. *Ateizmi vaaz eden biri*, böyle bir anda ve bu koşullar altında sadece, işçilerin greve katılan ve katılmayan işçiler olarak ayrılmasından çok, tanrıya inanan ve inanmayan işçiler olarak ayrılmasından başka bir şey istemeyen papazlara ***yardım etmiş*** olur. Ne pahasına olursa olsun tanrıya karşı savaşı vaaz eden anarşist, gerçekte papazlara ve burjuvaziye yardım etmiş olur (aynı anarşist-

lerin ***gerçekte*** her zaman burjuvaziye yardım ettikleri gibi). Marksist materyalist olmak, yani dine düşman olmak zorundadır. fakat o diyalektik bir materyalist olmak, yani dine karşı mücadeleyi soyut olarak, soyut, tamamen teorik, her zaman aynı kalan bir propaganda temelinde değil, ***gerçekten*** cereyan eden ve kitleleri herşeyden önce ve en iyi eğiten somut bir temelde, sınıf mücadelesı temelinde yürütmek zorundadır. Marksist tüm somut durumu kavrayabilmeli, anarşizmle oportünizm arasındaki sınırı daima bulmayı becerebilmeli (bu sınır izafi, hareketli, değişebilir bir sınırdır, fakat vardır), ne bir anarşistin soyut, anlamsız, gerçekte boş "devrimciliği"ne, ne de dine karşı mücadeleden korkan, bu görevini unutan, tanrı inanıyla uzlaşan ve kendisine sınıf mücadelesinin çıkarlarını değil, "yaşa ve yaşat" gibi sivri akıllı bir kurala göre kimseyi kırmamak, kimseyi dışlamamak, kimseyi ürkütmemek biçimindeki dargörüşlü, küçük hesabı rehber edinen küçük-burjuvanın ya da liberal aydının dar görüşlülüğüne ve oportünizmine düşmelidir.

Sosyal-demokrasinin din konusundaki tavrıyla ilgili bütün detay sorunlar bu bakış açısından hareketle belirlenmelidir. Örneğin sık sık bir din adamının sosyal-demokrat partinin üyesi olup olamayacağı sorusu ortaya atılmakta ve bu soruya, Avrupalı sosyal-demokrat partilerin deneyimlerine dayanılarak, genellikle kayıtsız şartsız olumlu yanıt verilmektedir. Ne var ki bu deneyim sadece Marksizm doktrininin işçi hareketine uygulanmasının bir sonucu değil, aynı zamanda Batı'da, Rusya'da mevcut olmayan özel tarihsel koşulların da sonucudur (bu koşullardan ileride söz edeceğiz), öyle ki burada kayıtsız şartsız olumlu yanıt vermek yanlıştır. İlk ve son olarak ve bütün koşullar için din adamlarının sosyal-demokrat partiye üye olamayacakları söylenemez, fakat ilk ve son olarak bunun tersi kural da ilan edilemez. Eğer bir din

adamı, ortak politik çalışma için bize geliyor ve parti programına karşı çıkmadan, sorumluluk duyarak parti çalışması yapıyorsa, onu sosyal-demokrasinin saflarına alabiliriz; çünkü programımızın ruhu ve esaslarıyla bir din adamının dini inancı arasındaki çelişki, bu koşullar altında sadece onu ilgilendiren kişisel bir çelişki olarak kalabilir, fakat siyasi bir örgüt, üyelerini, onların görüşleriyle parti programı arasında çelişki olup olmadığı yönünde sınavdan geçiremez. Fakat böyle bir durum Avrupa'da bile elbette ancak çok ender bir istisna olabilir, Rusya'da ise tamamen imkânsızdır. Ve bir din adamı sosyal-demokrat partiye girip, bu partide en önemli ve neredeyse tek çalışması olarak dini görüşlerin aktif propagandasını yaparsa, parti mutlaka bu din adamını saflarından uzaklaştırmak zorundadır. Tanrıya inanmayı sürdüren bütün işçilerin sosyal-demokrat partiye girmelerine izin vermenin ötesinde, büyük bir enerjiyle bu yönde çalışmalıyız; biz onların dini inançları nedeniyle en ufak biçimde incitilmelerine kesinlikle karşıyız, fakat onları bu programın ruhuyla eğitmek için partiye çekiyoruz, parti programına karşı aktif mücadele yürütmeleri için değil. Parti ***içinde*** düşünce özgürlüğü tanıyoruz, ama gruplaşma özgürlüğüyle belirlenen belli sınırlar içinde: parti çoğunluğunun reddettiği görüşlerin propagandasını yapanlarla elele yürüme yükümlülüğümüz yok.

Başka bir örnek: Aynı biçimde, "Benim dinim sosyalizmdir" diyen ve bu açıklamaya uygun görüşler propaganda eden sosyal-demokrat parti üyeleri her koşul altında mahkûm edilebilir mi? Hayır. Burada hiç kuşkusuz Marksizmden (dolayısıyla da sosyalizmden) bir sapma sözkonusudur, ne var ki bu sapmanın önemi, deyim yerindeyse özgül ağırlığı, farklı durumlarda farklı olabilir. Bir ajitatörün ya da işçi kitlesinin önüne çıkan bir insanın, daha anlaşılır olmak, anlatacağı şeye başlamak, görüşlerinin daha ger-

çek biçimde ortaya çıkması amacıyla bilinçsiz kitlenin alışkın olduğu kavramları kullanmak için böyle konuşmasıyla, bir yazarın "tanrı yapıcılığı" ya da tanrı yapıcı bir sosyalizmi vaaz etmeye başlaması (örneğin bizim Lunaçarski ve ortakları anlamında) farklı şeylerdir. Birinci durumda mahkûm etmek ***aşırı bir titizlik,*** hatta ajitatörün özgürlüğünü, "pedagojik" etkileme özgürlüğünü yersizce kısıtlamak olabilecekken, ikinci durumda partinin bunu mahkûm etmesi zorunludur ve mutlaka yapılmalıdır. "Sosyalizm dindir" cümlesi, birinciler için din***den*** sosyalizme geçişin, diğerleri için sosyalizm***den*** dine geçişin bir biçimidir.

Şimdi Batı'da "dinin kişisel mesele ilan edilmesi" ilkesinin oportünist yorumuna yol açan koşullara geçelim. Elbette burada işçi hareketinin temel çıkarlarının anlık yararlara kurban edilmesi olarak genelde oportünizmi üreten genel nedenlerin etkisi sözkonusu. Proletarya partisi ***devletten,*** dinin kişisel mesele ilan edilmesini talep eder, fakat halkın afyonuna karşı mücadeleyi, dini batıl inançlara karşı vs. mücadeleyi "kişisel mesele" olarak görmez. Oportünistler sorunu, sanki ***sosyal-demokrat*** parti dini kişisel bir mesele olarak ***görüyormuş*** gibi çarpıtıyorlar!

Fakat bilinen oportünist çarpıtmanın dışında (din üzerine beyanatın görüşülmesi sırasında Duma fraksiyonumuzun tartışmalarında tamamen kapalı kalan bu çarpıtmanın dışında), bugün Avrupalı sosyal-demokratların din sorunu karşısında, denebilir ki, olağanüstü kayıtsız kalışlarına neden olan özel tarihsel koşullar vardır. Bu koşullar iki türdendir. Birincisi, dinle mücadele etmek tarihsel olarak devrimci burjuvazinin görevidir ve Batı'da burjuva demokrasisi bu görevi ***kendi*** devrimlerinin çağında ya da feodalizme ve ortaçağa karşı saldırı çağında büyük ölçüde yerine getirmiştir (ya da getirmeye uğraşmıştır). Hem Fransa'da, hem de Almanya'da dine karşı burjuva mücadele geleneği vardır (Ansik-

lopedistler, Feuerbach), ve bu mücadele sosyalizmden çok önce başlatılmıştır. Rusya'da ise, burjuva-demokratik devrimimizin koşullarına uygun olarak bu görev de neredeyse tam olarak işçi sınıfının omuzlarındadır. Küçük-burjuva demokrasisi (Narodnikler) bu konuda ülkemizde, Avrupa'yla kıyaslandığında ("Veki"den çiçeği burnunda Kara-Yüz Kadetler'in ya da Kadet Kara-Yüzler'in inandığı gibi) çok fazla değil, ***çok az*** şey yapmıştır.

Öte yandan Avrupa'da dine karşı burjuva mücadele geleneği çoktandır bu *mücadelenin anarşizm tarafından özgül burjuva* ***çarpıtılmasını*** ortaya çıkarmıştır; bu çarpıtma Marksistlerin çoktandır ve tekrar tekrar anlattıkları gibi, burjuvaziye karşı saldırılarının tüm "hiddet"ine rağmen burjuva dünya görüşü zemini üzerinde durur. Latin ülkelerinde anarşistler ve Blanquistler, Almanya'da Most (Dühring'in öğrencisidir) ve ortakları, Avusturya'da seksenli yılların anarşistleri, dine karşı mücadelede devrimci lafazanlığı nec plus ultra*ya kadar vardırmışlardır. Anarşistlerin iyice gerdikleri ***yayı,*** Avrupalı sosyal-demokratların şimdi öteki tarafa doğru ***aşırı germelerine*** şaşmamak gerekir. Bu anlaşılır ve bir ölçüde haklıdır da, fakat Batı'nın özel tarihi koşullarını unutmak biz Rus sosyal-demokratlarına yakışmaz.

İkincisi, Batı'da ulusal burjuva devrimin ***sona*** ermesinden ***sonra,*** az çok tam bir inanç özgürlüğünün uygulamaya konmasından sonra, dine karşı demokratik mücadele sorunu, burjuva demokrasisinin sosyalizme karşı mücadelesi tarafından tarihsel olarak öyle geri plana itilmiştir ki, burjuva hükümetler ***bilinçli olarak,*** klerikalizme karşı sözde liberal "seferler" sahneleyerek kitlelerin dikkatini sosyalizmden uzaklaştırmaya çalıştılar. Gerek Almanya'daki kültür mücadelesi, gerekse de Fransa'nın burjuva

* *Son sınıra kadar.* —***Red.***

cumhuriyetçilerinin klerikalizme karşı mücadelesi böyle bir karakter taşıyordu. İşçi kitlelerinin dikkatini sosyalizmden uzaklaştırmanın bir aracı olarak burjuva anti-klerikalizm — işte Batı'da dine karşı mücadeleye sosyal-demokrasinin bugünkü "kayıtsız" tavrının yaygınlaşmasına yol açan şey buydu. Ve bu da anlaşılır ve haklıdır, çünkü sosyal-demokratlar burjuva ve Bismarkçı anti-klerikalizmin karşısına dine karşı mücadelenin sosyalizm için mücadeleye ***tabi olmasını*** koymak zorundaydılar.

Rusya'da koşullar çok farklıdır. Proletarya burjuva-demokratik devrimimizin önderidir. Onun partisi, eski, resmi din ve onu yenileme, yeni bir biçimde yeniden kurma vs. yönündeki bütün çabalar da dahil tüm ortaçağ kalıntılarına karşı mücadelede düşünsel önder olmak zorundadır. O nedenle Engels, işçi partisinin, ***devletin*** dini kişisel mesele ilan etmesi talebinin yerine dinin bizzat sosyal-demokratlar ve sosyal-demokrat parti için kişisel mesele ***ilan edilmesini*** koyan Alman sosyal-demokratlarının oportünizmini nispeten yumuşak bir şekilde düzeltmişse, bu Alman çarpıtmasının Rus oportünistleri tarafından devralınmasının Engels tarafından ***yüz kez*** daha şiddetle mahkûm edilmeyi hak edeceği açıktır.

Fraksiyonumuz Duma kürsüsünden dinin halkın afyonu olduğunu ilan ederken tamamen doğru davranmış ve böylece din sorununda Rus sosyal-demokratlarının bütün beyanlarında esas teşkil etmesi gereken örnek bir olay yaratmıştır. Daha da ileri gidip, ateist sonuçlar daha ayrıntılı biçimde açımlanmalı mıydı? Görüşümüzce hayır. Bu, proletaryanın siyasi partisinin dine karşı mücadelesini abartma tehlikesine, dine karşı burjuva ve sosyalist mücadele arasındaki sınırların silinmesine yol açabilirdi. Sosyal-demokrat fraksiyon Kara-Yüzler Duması'nda yapması gereken ilk işi şerefle yerine getirmiş bulunmaktadır.

İkincisi —ve sosyal-demokrasi için sanırım en önemlisi—, yani, işçi sınıfına karşı mücadelesinde Kara-Yüzler Hükümeti'nin ve burjuvazinin desteklenmesi konusunda kilisenin ve din adamlarının oynadığı sınıfsal rolün açıklığa kavuşturulması da hakeza şerefle yerine getirilmiştir. Elbette bu hususta çok daha fazla şey söylenebilir, ve ileride yapılacak açıklamalarda sosyal-demokratlar Surkov yoldaşın konuşmasını nasıl tamamlayacaklarını bileceklerdir, fakat buna rağmen Surkov'un konuşması mükemmeldi ve bu konuşmanın tüm Parti örgütlerince yaygınlaştırılması Partimizin doğrudan görevidir.

Üçüncüsü, Alman oportünistleri tarafından sık sık çarpıtılan "dinin kişisel mesele ilan edilmesi" tümcesinin ***doğru*** anlamı gayet ayrıntılı bir şekilde açıklanmalıydı. Surkov yoldaş ne yazık ki bunu yapmamıştır. Bu daha da üzücüdür, çünkü önceki faaliyeti sırasında fraksiyon bu sorunda Beloussov yoldaşın hatasına izin vermiş ve ***"Proletari"*** onun farkına zamanında varmıştı. Fraksiyondaki müzakereler ateizm tartışmasının, fraksiyonun dikkatini "dinin kişisel mesele ilan edilmesi" ünlü talebinin doğru ortaya konması sorunundan uzaklaştırdığını göstermektedir. Tüm fraksiyonun bu hatasından sadece Surkov yoldaşı sorumlu tutmak istemiyoruz. Dahası, burada, bu sorunu yeterince tartışmamış, sosyal-demokratların bilincinde Engels'in Alman oportünistlerine yönelik söylediklerinin anlamı için yeterince anlayış yaratmamış olan tüm partinin suçu olduğunu açıkça kabul ediyoruz. Fraksiyondaki müzakereler, burada kesinlikle Marx'ın öğretisini dikkate almama gibi bir niyetin bulunmadığını. sorunun yeterince açık biçimde kavranmamasının sözkonusu olduğunu göstermiştir ve biz bu hatanın Fraksiyonun bundan sonraki açıklamalarında düzeltileceğinden eminiz.

Sözün kısası, tekrarlıyoruz, Surkov yoldaşın konuşması mü-

kemmeldir ve bütün örgütlerce dağıtılmalıdır. Bu konuşmayı müzakere etmekle fraksiyon sosyal-demokrat görevini sorumlulukla yerine getirdiğini kanıtlamıştır. Geriye fraksiyonu Parti'ye yakınlaştırmak, fraksiyonun yaptığı zor iç çalışmayı Parti'ye tanıtmak, Parti'nin ve fraksiyonun faaliyetinde düşünsel birliği kurmak için, parti basınında, Duma Fraksiyonu'ndaki tartışmalar hakkında daha sık yazılar çıkmasını dilemek kalıyor.

"Proletari" No: 45,13 (26) Mayıs 1909.
Lenin, Seçme Eserler, C. 11,
s. 439-450. —İnter Yayınları.

SINIFLARIN VE PARTİLERİN DİN VE KİLİSE KONUSUNDAKİ TUTUMLARI

Duma'da, Sinod bütçesi, ruhbanlıktan ayrılanların haklarının iadesi ve Eski Mümin cemaatleri konularındaki tartışmalar, Rusya'daki siyasi partilerin kilise ve din konusundaki tutumlarını karakterize eden son derece öğretici malzeme sunmuştur. Sinod bütçesi tartışmalarını çıkış noktası alarak, bu malzemeyi genel planda gözden geçirelim (yukarıda sözü edilen öteki tartışmalarla ilgili stenografik tutanaklar henüz elimize geçmedi).

Duma tartışmalarının incelenmesinden çıkan ilk ve en belirgin sonuç, Rusya'da militan bir klerikalizmin sadece varolduğu değil, aynı zamanda açıkça gittikçe güçlendiği ve örgütlendiği gerçeğidir. 16 Nisan'da Piskopos Mitrofan şunları söylemiştir: "Duma faaliyetimizin ilk adımları, tam da, halkın oylarıyla onurlandırılmış olan bizlerin, Duma'da parti ihtilaflarının üzerinde kalacak ve her konuyu manevi açıdan aydınlatacak toplu bir ruhban grubu oluşturmaya yönelikti... Bu ideal duruma varamamış olmamızın nedeni nedir? Bunun kabahati, Duma sıralarını sizlerle" (yani Kadetler ve "Sollar"la) "birlikte paylaşanlarda, yani mu-

halefete mensup vekiller içindeki din adamlarındadır. Bunun klerikal [dinci —ÇN] bir parti kurmak anlamına geleceğini ortaya atan ve bunun çok uygunsuz olacağını ileri süren ilk onlar oldu. Rus Ortodoks din adamları arasında klerikalizm diye bir şey elbette söz konusu olamaz —hiçbir zaman böyle bir eğilimimiz olmamıştır— ve ayrı bir grup oluşturmak isterken, salt ahlaki, salt manevi amaçlar güdüyorduk. Oysa şimdi beyler, Sol vekillerin kardeşçe ailemiz içinde yarattığı bu anlaşmazlık sonunda ortaya bir bölünme ve parçalanma çıkmış olduğu için, şımdi sizler" (Kadetler) "bizi klerikalizmle suçluyorsunuz."

Piskopos Mitrofan, bilgisizlik kokan konuşmasında baklayı ağzından kaçırmıştır: Görüldüğü gibi, Sol kanat, Duma'daki papazların ayrı bir "ahlaki" (bu terim halkın gözünü boyamakta "dinci" sözünden daha elverişlidir kuşkusuz) grup oluşturmaktan alıkoymaktan suçludur.

Hemen hemen bir ay sonra, 13 Mayıs'ta Piskopos Yevlogi, Duma'da "Duma ruhbanlarının şu kararı"nı okumuştur: "Ortodoks Duma ruhbanları, ezici çoğunluğu itibariyle", ... "Ortodoks Kilisesi'nin hakim ve egemen konumunun" çıkarları doğrultusunda, ne Eski Müminlere vaaz özgürlüğü tanınmasının, ne başına buyruk şekilde Eski Mümin cemaatleri kurulmasının, ne de Eski Mümin ruhbanlarının papaz olarak adlandırılmasının caiz olmadığı görüşündedir. Rus papazlarının "salt ahlaki bakış açısının" saf klerikalizm olduğu ortaya çıkmıştır. Piskopos Yevlogi'nin adına konuştuğu Duma ruhbanlarının "ezici çoğunluğu", muhtemelen Üçüncü Duma'daki 29 Sağ ve ılımlı Sağ ruhbanla, 8 Oktobrist ruhbandan oluşuyor. Muhalefette olanlar ise herhalde İlerlemeciler ve Barışçıl Yenilikçiler grubundan 4 ruhbanla Polonya-Litvanya grubundan bir ruhbandı.

Öyleyse "Duma ruhbanlarının" (3 Haziran Duması'ndaki ruhbanların, diye eklenmelidir) "ezici çoğunluğunun salt ahlaki, salt manevi bakış açısı" nedir? Konuşmalardan birkaç alıntı aktaralım: "Demek istediğim sadece, bu reformlar" (kilise reformları) "konusundaki inisiyatifin içerden, bizzat kiliseden gelmesi gerektiğidir, kilisenin dışından, devletten ve kuşkusuz Bütçe Komisyonu'ndan değil, çünkü Kilise ilahi ve ezeli ve ebedi bir kuruluştur, yasaları değişmez. Oysa, bilindiği gibi devlet yaşamının idealleri sürekli değişikliğe tabidir" (Piskopos Yevlogi, 14 Nisan). Konuşmacı, "tedirgin edici bir tarihsel paraleli", II. Katerina döneminde Kilise mallarının sekülarizasyonunu anımsatmıştır. "Bu yıl onları" (Kilisenin araçlarını) "devlet denetimine tabi kılma arzusunu dile getiren Bütçe Komisyonu'nun, gelecek yıl onları Devlet Hazinesi'nin emrine vermek, sonra da onların idaresini kilise makamlarından sivil ya da devlet makamlarına aktarmak önerisinde bulunmayacağına kim güvence verebilir?... Kilisenin kuralları, Hıristiyanların ruhu piskoposa emanet edildiğine göre, Kilise malları için bunun haydi haydi geçerli olmak durumunda olduğunu söylüyor... Bugün karşınızda" (Duma temsilcilerinin karşısında) "ruhani ananız kutsal Ortodoks Kilisesi duruyor: sadece halkın temsilcileri olarak değil, aynı zamanda onun manevi çocukları olarak da sizlerin karşısında duruyor." (a.g.e.)

Burada karşı karşıya olduğumuz şey katıksız klerikalizmdir. Ezeli ve ebedi ve ilahi olan nasıl fani ve dünyevi olanın üzerindeyse, Kilise de devletin üzerindedir. Kilise, devletin Kilise mallarını sekülarize etmesini bağışlayamamaktadır. Kilise kendisi için hakim ve egemen konum talep etmektedir. Duma temsilcileri onun gözünde sadece —daha doğrusu: pek o kadar da— halkın temsilcisi değil, bilakis kilisenin "manevi çocukları"dır.

Bunlar sosyal-demokrat Surkov'un adlandırdığı gibi, papaz cüppesi içindeki memurlar değil, papaz cüppesi içindeki ***derebeyleridir.*** Üçüncü Duma'daki ruhbanların çoğunluğu tarafından izlenen politikanın özü, kilisenin feodal ayrıcalıklarını savunmak, ortaçağsal durumları açıkça desteklemektir. Piskopos Yevlogi kesinlikle bir istisna değildir. Gepetski de, izin verilemeyecek bir "yara" olarak "sekülarizasyon" hakkında ortalığı velveleye vermiştir (14 Nisan). Papaz Maşkeviç "Kilise yaşamımızın dayandığı ve dayanması gereken tarihi ve kutsal temelleri sarsma", "Rus Ortodoks Kilisesi'nin yaşamını ve faaliyetini kutsal kitabın öngördüğü yoldan saptırıp ... Kilisenin gerçek prenslerinin —piskoposların— havarilerden miras kalma neredeyse tüm haklarını dünyevi prenslere devretmek zorunda bırakacak bir yola sokma" çabası yüzünden ***Oktobrist*** rapora karşı verip veriştirmiştir... "Bu, bir başkasının malına ve Kilisenin haklarına ve servetine tecavüzden başka birşey değildir." "Raportör, bizi Kilise yaşamının kutsal düzenini yıkmaya sürüklüyor; bütün ekonomik işlevleriyle birlikte Ortodoks Kilisesi'ni Devlet Duması'na, en çeşitli unsurlardan, devletimizce gerek makbul olan gerekse de olmayan dini cemaatlerden oluşan bir kuruma tabi kılmak istiyor." (14 Nisan.)

Rus Narodnikleri ve liberalleri uzun süredir kendilerini, Rusya'da militan bir klerikalizm için, "Kilise prensleri"nin dünyevi iktidarla mücadelesi için vb. zemin olmadığı "teorisi" ile avutuyor, daha doğrusu aldatıyorlardı. Diğer Narodnik ve liberal düşlerle birlikte devrimimiz bu düşü de yıkmıştır. Otokrasi dokunulmadan ve el sürülmeden durdukça, klerikalizm de örtülü biçimde varlığını sürdürmüştür. Polisin ve bürokrasinin mutlak gücü, genelde sınıf mücadelesini ve özelde de "papaz cüppeli derebeyleri"nin "ayaktakımı"na karşı mücadelesini "toplum"un ve halkın

gözünden gizlemiştir. Ne var ki, devrimci proletaryanın ve devrimci köylülüğün derebeyi otokrasisinde açtığı ilk gedik, görünmeyeni görünür kılmıştır. Proletarya ile burjuva demokrasisinin ileri unsurları siyasi özgürlükten, 1905 sonunda elde ettikleri kitleleri örgütleme özgürlüğünden yararlanmaya başlar başlamaz, gerici sınıflar da bağımsız ve açık örgütler kurmak istediler. Sınırsız mutlakiyet döneminde, bunlar örgütlenmemişler ve pek fazla ortaya çıkmamışlardı — güçsüz olduklarından değil, bilakis güçlü olduklarından, örgütlenmeye ve siyasi mücadeleye girmeye yetenekli olmadıklarından değil, o sıralarda henüz bağımsız bir sınıf örgütünü ciddi bir gereklilik olarak görmediklerinden. Rusya'da otokrasiye ve feodal beylere karşı bir kitle hareketinin olurluğuna inanmıyorlardı. Ayaktakımını zapturapt altına almak için kamçının yeterli olduğu kanısındaydılar. Ancak, otokrasiye indirilen ilk darbeler, onu destekleyen ve ona gereksinen toplumsal unsurları gün ışığına çıkmaya zorladı. Bir 9 Ocak'ı yaratmayı, 1905 grev hareketini örgütlemeyi ve Ekim–Aralık devrimine kalkışmayı başaran kitlelere karşı artık ***sadece*** kamçıyla mücadele edilemezdi. Bağımsız siyasi örgütler kurma yolunu tutmak gerekti; Birleşik Soylular Konseyi'nin Kara-Yüzler'i örgütlemesi ve son derece sorumsuz bir demagoji geliştirmesi gerekti; "Kilise prenslerinin, piskoposların" gerici ruhbanları bağımsız bir güç olarak örgütlemeleri gerekti.

Üçüncü Duma ve ona tekabül eden Rus karşı-devrimi dönemi tam da, gerici güçlerin bu örgütlenmesinin dışarıdan da görülebilecek hale gelmiş olmasıyla, tüm ulus çapında yayılmaya başlaması ve özel bir aşırı gerici-burjuva "parlamentosu"nu gerekli kılmış olmasıyla karakterizedir. Militan klerikalizm elle tutulur bir şekilde ortaya çıkmıştır ve bundan böyle Rus sosyal-demokrasisi, klerikal ve anti-klerikal burjuvazi arasındaki çatışmalarda

daha sık bir şekilde gözlemci ve katılımcı olacaktır. Genel görevimiz proletaryayı, kendini burjuva demokrasisinden ayırmayı bilen ayrı bir sınıf olarak birleştirmeye yardım etmekse, bu görevin bir bileşeni de, Duma kürsüsü de dahil, her türlü propaganda ve ajitasyon aracından yararlanarak, kitlelere sosyalist ve burjuva anti-klerikalizm arasındaki farkı anlatmaktır.

Oktobristlerle Kadetler Üçüncü Duma'da aşırı sağa, dincilere ve hükümete karşı çıkışlarıyla bu görevimizi olağanüstü kolaylaştırmışlardır, çünkü burjuvazinin kilise ve din konusundaki tutumunu anlaşılır bir şekilde ortaya koymuşlardır. Kadetlerin ve İlerlemeciler denilenlerin legal basını şimdi dikkatleri özellikle Eski Müminler sorununa, Kadetlerle birlikte Oktobristlerin de Hükümete karşı tavır aldıklarına ve küçükten de olsa, 17 Ekim'de söz verilen "reformlar yolunu tuttuklarına" çekmeye çalışmaktadır. Bizi ilgilendiren, daha çok, sorunun ilkesel yanıdır, yani demokrat adına güvenen Kadetler de dahil olmak üzere genel olarak burjuvazinin din ve kilise karşısındaki tutumudur. Eski Müminlerin egemen kiliseyle çatışması ve Eski Müminlerle bağları olan ve kısmen de hatta onlara mali olarak doğrudan bağımlı bulunan Oktobristlerin davranışı gibi görece tali bir sorunun, sınıf olarak burjuvazinin çıkarları ve politikası temel sorununu gözden kaybetmesine izin vermemeliyiz. ("Golos Moskvi"nin Eski Müminler tarafından finanse edildiği söylenmektedir)

Doğrultu itibariyle Oktobrist olan, fakat Oktobrist grubundan ayrılmış bulunan Kont Uvarov'un konuşmasını alalım. Sosyal-demokrat Surkov'dan sonra söz alan Kont Uvarov, sorunu, işçi sınıfının vekilinin yaptığı gibi ilkesel bir zemine oturtmaktan peşinen kaçınmıştır. Uvarov bazı kilise gelirleri ve cemaat paralarının harcanması konusunda Duma'ya bilgi vermedikleri için Sinod'a ve Başmemura çatmakla yetinmektedir. Oktobristlerin

resmi temsilcisi Kamenski de soruna aynı açıdan yaklaşmakta (16 Nisan) ve "Ortodoks inancının güçlendirilmesi amacıyla" cemaatlerin özyönetiminin yeniden tesisini talep etmektedir. "Sol Oktobrist" denilen Kapustin bu düşünceyi daha da geliştirmiştir: "Halkın yaşamına, kır nüfusunun yaşamına bakacak olursak", diye haykırmıştır, "acı bir gerçekle karşılaşırız: Dini yaşam çökmektedir, halkın maneviyatının en büyük, tek dayanağı yıkılmaktadır... Günah kavramının, vicdanın yerini ne alabilir? Bunların yerine sınıf mücadelesi ve şu ya da bu sınıfın hakları kavramının geçirilebilmesi mümkün değildir. Bu, günlük yaşamımıza kök salmış trajik bir anlayıştır. O halde, bu bakış açısından, yani dinin ahlakın temeli olarak yaşaması ve tüm halkın erişebileceği bir şey olması gerektiği düşüncesinden hareketle, bu dini yayanların layık oldukları otoriteye sahip olması gereklidir..."

Karşı-devrimci burjuvazinin temsilcisi, dini güçlendirmek, dinin kitleler üzerindeki etkisini artırmak istiyor, çünkü "papaz cüppesi içindeki memurlar"ın yetersiz, evet hatta demode hale geldiğini tam olarak hissetmiş, hatta bunların Kilisenin otoritesini ***düşürerek*** egemen sınıflara verdiği zararın da farkına varmıştır. Oktobrist, kilisenin kitleler üzerindeki etkisini ***güçlendirmek,*** en azından, halkı aptallaştırmanın çok kaba, çok eskimiş, çok yıpranmış, hedefe varmayan yöntemlerinin yerine daha gelişmiş yöntemler getirmek amacıyla klerikalizmin ve polis vesayetinin aşırılıklarıyla mücadele ediyor. Polis dini kitleleri aptallaştırmaya artık yetmiyor, bize kendi kendini yöneten kilise cemaatlerinde etkin olabilecek daha uygar, yenilenmiş, daha kurnaz bir din verin — işte sermayenin otokrasiden talep ettiği budur.

Kadet Karaulov da ***tümüyle ve bütünüyle*** bu bakış açısında duruyor. ("Narodnaya Volya"dan Sağ Kadetlere doğru gelişen) bu "liberal" dönek. "halk kitlelerinin, ruhbandan olmayanların,

kilise yaşamının biçimlendirilmesinden dışlanması olarak anlaşılması gereken kilisenin millilikten çıkarılması"na karşı veryansın ediyor. Kitlelerin "inançsızlığa batmaları"nı ***"tüyler ürpertici"*** (aynen böyle!) buluyor. Tıpkı Menşikov gibi, "... sadece Kilisenin değil, devletin de zararına Kilisenin korkunç öz değerinin yok edildiğine" verip veriştiriyor. "Kilisenin görevinin ezeli ve ebedi, değişmez" olduğunu "ve bu nedenle Kilisenin politikayla ilişkilendirilmemesi gerektiğini" iddia eden fanatik Yevlogi'nin iğrenç ikiyüzlülüğünü "altın sözler" olarak niteliyor. Kilisenin Kara-Yüzler'le ittifakını protesto ediyor ***ki*** Kilise "yüce ve kutsal davasına İsa'nın ruhu doğrultusunda, sevgi ve özgürlüğün ruhu doğrultusunda bugüne kadar olduğundan daha büyük bir güçle ve daha büyük bir şanla hizmet edebilsin".

Yoldaş Belousov, Karaulov'un bu "lirik sözleri"ni Duma kürsüsünden alaya almakla çok iyi yapmıştır. Ancak, bu tür alay yeterli olmaktan çok uzaktır. Kadetlerin bakış açısının Oktobristlerinkiyle tamamen özdeş olduğunu ve bunun "uygar" sermayenin, halkı dini uyuşturucularla aptallaştırmayı, eskiye sıkı sıkıya sarılan sıradan Rus papazının kullandığından daha rafine kilisesel aldatma araçlarıyla örgütleme çabasından başka birşey olmadığını açıklamak gerekirdi — ve bunu ilk fırsatta Duma kürsüsünden yapmak gerekir.

Eğer halk manevi kölelikte tutulacaksa, Kilise-Kara Yüzlerle en sıkı ittifak içinde bulunmalıdır — diye konuştu Purişkeviç'in ağzından "gaddar toprak ağası" ve eski Derjimorda*. Yanılıyorsunuz beyler, diye konuştu Karaulov'un ağzından karşı-devrimci burjuvazi: bu yöntemlerle halkı dinden iyiden iyiye koparırsınız. Bu işi daha akıllı, daha kurnaz, daha usta bir şekilde çözelim, faz-

* *Gogol'ün "Müfettiş"indeki polis. Derjimorda: Kapa çeneni.*

lasıyla budalaca ve gaddar Kara-Yüzleri bırakalım, "Kilisenin millilikten çıkarılışı"na karşı savaş açalım ve bayrağımızın üzerine, Piskopos Yevlogi'nin Kilise politikanın üzerindedir diyen "altın sözleri"ni yazalım — ancak bu şekilde, en azından geri işçilerin *bir bölümünü ve özellikle küçük-burjuvaları* ve köylüleri aldatabilir ve yenilenmiş Kilisenin, halk kitlelerini manevi kölelikte tutma "yüce ve kutsal görevini" yerine getirebilmesine yardım edebiliriz.

"Reç" gazetesi de dahil liberal basınımız, son zamanlarda Struve ve şürekâsını "Veki" derlemesinin yazarları olarak yoğun biçimde kınıyor. Oysa Devlet Duması'ndaki Kadet Partisi'nin resmi sözcüsü Karaulov, bu suçlamaların ve Struve ve şürekâsından uzaklaşmanın tüm aşağılık ikiyüzlülüğünü mükemmel bir şekilde teşhir etmiştir. Karaulov ve Milyukov'un aklından geçeni, *Struve söylüyor. Liberaller Struve'yi* ***sadece,*** gerçeği patavatsızca ağzından kaçırdığı ve elindeki kartları fazlaca açtığı için suçlamaktadırlar. "Veki"den uzaklaşan ve Kadet Partisi'ni desteklemeye devam eden liberaller, halkı en utanmaz bir şekilde aldatmaktadır, çünkü patavatsızca açık yürekli ***sözleri*** kınıyorlar, fakat bu sözlere tekabül eden ***eylemleri*** sürdürüyorlar.

Burada ele aldığımız sorunlar üzerine Duma tartışmaları sırasında Trudoviklerin davranışıyla ilgili olarak fazla birşey söylemeye gerek yok. Her zaman olduğu gibi, köylü Trudoviklerle aydın Trudovikler arasında, Kadetleri izleme isteğindeki ikinciler aleyhine bariz bir fark kendini göstermiştir. Doğru, köylü Rojkov, konuşmasında, tüm siyasi bilinçsizliğini kanıtlamıştır: O da "Rus Halk Birliği"nin inancı güçlendirmek yerine yıprattığı yolundaki Kadet görüşünü tekrarlamış, herhangi bir program ortaya koyamamıştır. Fakat kendi yalın tavrı içinde, ruhbanların para talepleri hakkında, papazların şantajları hakkında çıplak, süssüz

gerçeği dile getirmeye başlayınca, evlenme töreni için paranın yanı sıra "bir şişe votka, meze ve yarım kilo çay ve ***kimi zaman da bu kürsüde ağzıma almaktan çekineceğim şeyler***" istendiğinden söz edince (16 Nisan, Stenografik Tutanak s. 2259), Kara Yüzler Duması artık daha fazla dayanamamış ve Sağ kanat sıralarından büyük şamata koparmıştır. Kara-Yüzler, "Skandal! Rezalet!" diye haykırmaya başlamışlardır, çünkü bir köylünün ruhbanların para talepleri hakkındaki bu yalın konuşmasının ve papazların resmi işlemler için talep ettikleri "ücretler"i saymasının, kitleleri dine ve kiliseye karşı tüm teorik ya da taktik açıklamalardan daha fazla devrimcileştireceğini hissetmiştir. Ve Üçüncü Duma'daki otokrasi savunucusu tüm aşırı gericiler çetesi, uşakları Duma Başkanı Meiendorf'a gözdağı verip, Rojkov'un sözünü kesip konuşturmamaya zorlamışlardır. (Bir kısım Trudovik, Kadet ve başkalarının da kendilerine katıldığı Sosyal-Demokratlar Başkanın bu kararını protesto ettiler).

Gayet sade, elementer karakterine rağmen köylü Trudovik Rojkov'un konuşması yine de, Kadetlerin ikiyüzlü, kasıtlı gerici din savunuculukları ile, yaşam koşullarının —kendi iradesi dışında ve bilincinden bağımsız olarak— kendisinde harçlara karşı gerçekten devrimci bir kızgınlık ve ortaçağ kalıntılarıyla kararlı savaş isteği uyandırdığı köylünün ilkel, bilinçsiz, mutat dindarlığı arasındaki uçurumu mükemmel bir şekilde ortaya koymuştur. Kadetler, halka karşı dini yenilemek, güçlendirmek isteyen karşı-devrimci burjuvazinin temsilcileridir. Rojkov'lar ise, henüz gelişmemiş, rolünün bilincinde olmayan, yılgın, bağımlı ve dağınık olan, fakat çiftlik sahiplerine, papazlara ve otokrasiye karşı mücadelede henüz tükenmiş olmaktan çok uzak bir devrimci enerji deposunu bağrında taşıyan devrimci burjuva demokrasisinin temsilcileridir.

Aydın Trudovik Rozanov, Kadetlere Rojkov'dan çok daha az bilinçsiz olarak yaklaşmıştır. Gerçi Rozanov, "Sollar"ın bir talebi olarak kiliseyle devletin ayrılması üzerine birkaç sözü araya serpiştirmeyi bilmiştir, fakat ağzından, "seçim yasasında ruhbanların siyasi mücadeleden dışlanması doğrultusunda bir değişiklik yapılması" yolundaki gerici, küçük-burjuva görüşler de çıkmıştır. Gerçek yaşamını anlatmaya başladığı zaman yalın bir köylünün anlatımında ortaya çıkan devrimci ruh, aydın Trudovikte ortadan kaybolmakta, yerini belirsiz, kimi zaman da doğrudan iğrenç laflara bırakmaktadır. Rus köylü kitlelerinin, ancak proletaryayı izlediği takdirde, derebeyi toprak sahiplerinin, papaz cüppeli derebeylerinin ve otokrasinin derebeysel dayanaklarının kendi omuzlarına binen ve kendilerini mahveden boyunduruğunu kırabileceği gerçeğinin yüzüncü ve bininci kez kanıtlandığını görüyoruz.

İşçi Partisi'nin ve işçi sınıfının temsilcisi sosyal-demokrat Surkov, tüm Duma'da, tartışmaları gerçekten ilkesel bir temele oturtan ve sözünü esirgemeksizin proletaryanın kilise ve din konusundaki tutumunun ne olduğunu, tutarlı demokratların tümümün tutumunun ne olması gerektiğini söyleyen tek kişiydi. "Din halkın afyonudur" ... "Halkın bilincini bulandıran bu halk düşmanlarına halkın tek kuruş parası yok" — bir sosyalistin bu içten, cesur, açık savaş çağrısı, Kara-Yüzler Duması'na meydan okuma gibi çınladı ve bu görüşü kitlelere yayacak, zamanı gelince bunu devrimci eyleme dönüştürmeyi bilecek milyonlarca proleterin coşkusuyla karşılandı.

"Sosyal-Demokrat" No. 6,
Lenin, Eserler, Cilt 15,
4 (17) Haziran 1909.
Almanca, s. 416–425.

LENİN'İN A. M. GORKİ'YE MEKTUPLARI

14 Kasım 1913

Değerli Aleksey Maksimoviç! Neler yapıyorsunuz öyle? — Tek kelimeyle korkunç, gerçekten!

Dün "Reç"te Dostoyevski nedeniyle koparılan "feryad"a verdiğiniz yanıtı okumuştum ve tam sevinecektim ki, bugün Tasfiyecilerin gazetesi elime geçti; ***ve orada makalenizin*** "Reç"te olmayan ***bir paragrafı basılmış.***

Bu paragraf şöyle:

> "Ancak 'tanrı arayıcılığı'nı ***bir süre***" (sadece bir süre mi?) "ertelemek gerekir — bu boş bir çabadır: olmayan bir şeyi aramanın hiçbir yararı yoktur. Ekmeden biçilmez. Sizin tanrınız yok, onu ***henüz***" (henüz!) "yaratmadınız. Tanrılar aranmaz — ***yaratılır***, hayat uydurulmaz, yaratılır."

Buradan sizin sadece "bir süre" "tanrı arayıcılığa" karşı olduğunuz sonucu çıkıyor!! ***Sadece*** yerine tanrı yaratıcılığı koymak için tanrı arayıcılığa karşı olduğunuz sonucu çıkıyor!

Sizde böyle bir sonucun ***ortaya*** çıkması dehşet verici değil mi?

Tanrı arayıcılık, tanrı yaratıcılıktan ya da tanrı yapıcılıktan ya da tanrı yaratmaktan sarı bir şeytanın mavi bir şeytandan farkından farklı değildir. ***Tüm*** şeytanlara ve tanrılara, tüm tinsel mezar soyuculuğa (en temizi, en ideali, aranmamış, yaratılmış olanı da dahil hiç farketmez, bütün tanrılar mezar soyucusudur???) karşı çıkmak için değil, mavi şeytanı sarı şeytana tercih etmek için tanrı arayıcılıktan söz etmek, hiç söz etmemekten yüz kez daha kötüdür.

En özgür ülkelerde, "demokrasiye, halka, kamuoyuna ve bilime" çağrı yapmanın gereksiz olduğu ülkelerde (Amerika, İsviçre vs.) halk ve işçiler, katıksız, manevileştirilmiş ve daha yaratılacak olan bir tanrı düşüncesiyle budalalaştırılmaya çalışılıyor. Tam da her türlü dinsel düşünce, her türlü tanrı düşüncesi, hatta her türlü tanrıyla cilveleşmek bile, ***demokratik*** burjuvazinin özel bir sabırla (hatta çoğu kez lütufla) kabul ettiği tarif edilemez bir iğrençlik olduğundan, tam da bu yüzden o en tehlikeli iğrençliktir, en iğrenç "bulaşıcıdır". Büyük yığınlar, milyonlarca günahı, alçaklıkları, tecavüzleri ve ***fiziki*** türden bulaşıcı şeyleri daha kolay açığa çıkarırlar, o nedenle bunlar ***ince***, manevileştirilmiş, mükemmel "ideolojik" kılıklara bürünmüş tanrı düşüncesinden çok daha az tehlikelidir. Kızların ırzına geçen katolik bir papaz (yenilerde tesadüfen bir Alman gazetesinde okumuştum) "demokrasi" için, papaz giysileri içinde olmayan kaba bir dini savunmayan, bir tanrının yaratılmasını, yapılmasını vaazeden zengin düşünceli demokrat bir papazdan ***çok daha az*** tehlikelidir. Çünkü öteki papazı teşhir etmek, mahkûm etmek ve kovalamak ***kolaydır***, oysa bu papazı kovmak ***o kadar*** kolay değildir, onu teşhir etmek çok daha zordur ve hiçbir "kırılgan ve çıtkırıldım kararsız" darkafalı, bu

papazın "mahkûm edilmesi"ni onaylamayacaktır.

Ve (Rus — neden Rus? İtalyanlarınki daha mı iyi??) ***küçük-burjuva*** ruhunun "kırılganlığını ve çıtkırıldım kararsızlığı"nı bilen siz, bu ruhta, en tatlı, en şekerli ve rengârenk kâğıtlara sarılı bir zehirle karışıklık yaratıyorsunuz!!

Bu gerçekten korkunç.

> "Bizde özeleştirinin yerini almış olan kendi yüzüne tükürmelere son."

Tanrı yapıcılık kendi yüzüne tükürmenin ***en kötü*** türü değil mi? Bir ***tanrı*** yaratmakla uğraşan ya da buna sadece göz yuman bir insan en kötü biçimde ***kendi yüzüne tükürmüş*** olur, çünkü o "gerçekler" yerine, kendine bakmak ve kendini yansıtmakla uğraşır, ki böyle bir insan tam da kendi "ben"inin tanrı yapıcılıkla tanrılaştırılacak olan en çirkin, en ahmak, en kölecil özelliklerini "ele alır".

Kişisel açıdan değil, toplumsal açıdan ***her türlü*** tanrı yapıcılık budala dar görüşlülüğün, kırılgan dar görüşlülüğün, ***sevgi dolu kendini değerlendirmesi,*** "umutsuz ve yorgun" olan düşsel "kendini kirletme"dir (aynı sizin çok doğru olarak ruha ilişkin söyleme lütfunda bulunduğunuz gibi — sadece "Rus ruhu" değil, "darkafalılık ruhu" demeliydiniz, zira Yahudi, İtalyan, İngiliz, ***hepsi aynı şeytanlıktır***, her yerde zavallı darkafalılık, aynı iğrençliktedir, fakat dinsel ölü soyuculukla uğraşan "demokratik darkafalılık" daha da iğrençtir.)

Makalenizi iyice okuyorum, bu ***kalem hatasını*** nasıl yapabildiğinizi ***anlamaya*** çalışıyorum ve hiçbir şey anlamıyorum. Nedir bu? Sizin ***kendinizin*** de onaylamadığı "günah çıkarma"nın artıkları mı? Onun yankıları mı?

Ya da başka bir şey — örneğin ***proleter*** bakış açısını benimsemek yerine ***genel-demokratik*** bakış açısına ***meyletme*** yönünde başarısız bir girişim mi? Belki de "genel olarak demokrasi" ile konuşabilmek uğruna bir parça (bu ifade için kusura bakmayın) peltek konuşmak istiyorsunuz, aynı çocuklarla konuşurken yapıldığı gibi? Belki ***darkafalılar*** için "herkesçe anlaşılır anlatım amacıyla" bir an ***onların***, darkafalıların önyargılarına gözyummak istiyorsunuz?

Fakat bu her anlamda ve her bakımdan ***yanlış*** bir yöntemdir!

Yukarıda ***demokratik*** ülkelerde proleter bir yazarın "demokrasiye, halka, kamuoyuna ve bilime" çağrı yapmasının ***tamamen*** uygunsuz olacağını yazdım. Peki, ya Rusya'da nasıldır? Böyle bir çağrı ***pek*** uygun ***değildir***, çünkü o da bir biçimde küçük burjuva önyargıların sırtını sıvazlar. Bu çağrı bir biçimde belirsizliğe varan bir genellik taşıyor — ülkemizde bunu "Ruskaya Mysl"den İsgoyev bile ***koşa koşa*** imzalar. Sizin İsgoyev'in düşüncelerinden mükemmel biçimde ayırt etmeyi bildiğiniz ***fakat okurun*** ayırt edemediği böyle şiarlar seçmek niye? Okura ***darkafalılarla*** (kırılgan, çıtkırıldım kararsız, yorgun, umutsuz, kendi kendisine bakan, tanrıya bakan, tanrı yapan, tanrıyı kendi haline bırakan, kendisini kusarak kirleten, ***inatçı-anarşist*** —mükemmel bir sözcük— vs. vs.) ve ***proleterler*** (sadece sözde yürekli olmayan, ***burjuvazinin*** "bilim ve kamuoyu"nu kendisininkinden, burjuva demokrasisini proleter demokrasiden ayırmasını bilen) arasındaki farkın ***açık*** bir anlatımını sunmak yerine demokratik bir tülle sarmalamak niye?

Bunu neden yapıyorsunuz?

Bu çok incitici.

Sizin ***V. U.***

Not: Romanı taahhütlü paket olarak gönderdik. Aldınız mı?

Kendinize cidden, gerçekten ***iyi bakın ki***, kışın ***soğuk almadan*** seyahat edebilesiniz (kışın bu tehlikelidir).

Sizin ***V. Ulyanov***

Aralık 1913

... Tanrı, tanrısallık ve bununla bağıntılı herşeyde çelişki içindesiniz — görüşümce, Capri'de son kez buluştuğumuzda yaptığımız konuşmalarda dikkat çektiğim çelişki bu: "Vperyod" çizgisinin düşünsel unsurlarının farkına varmaksızın "Vperyod"çularla ipleri kopardınız (ya da öyle görünüyor).

Şimdi de böyle. "Kızgın"sınız; "'bir süre' ifadesinin nasıl ağzınızdan çıktığını kavrayamıyor"sunuz — böyle diyor ve aynı zamanda tanrı ve tanrı yapıcılık düşüncesini savunuyorsunuz.

> "Tanrı, kabile, ulus, insanlık tarafından geliştirilen, bireyi toplumla bağlamak, hayvani bireyciliği dizginlemek amacıyla sosyal duyguları uyandıran ve örgütleyen bir düşünceler kompleksidir."

Bu teori, apaçık, Bogdanov ve Lunaçarski'nin teorisi ya da teorileriyle bağlıdır.

Ve apaçık yanlış ve apaçık gericidir. Hıristiyan sosyalistlerin ("sosyalizm"in en kötü türevi ve en kötü çarpıtılması) örneği üzre, (niyetiniz çok iyi olmakla birlikte) papazların hokuspokusunu yineleyen bir yöntem uyguluyorsunuz: Tanrı düşüncesinin içinden ***tarihsel*** ve ***dünyevi*** olan (şeytan hayaleti, önyargılar, bir yanda cehalet ve itaat-kârlığın, öte yanda serfliğin ve monarşinin kutsanması) çıkarılır ve tanrı düşüncesinin içine, tarihsel ve dünyevi

gerçekliğin yerine iyi kalpli, küçük-burjuva bir safsata konur (tanrı = "sosyal duyguları uyandıran ve örgütleyen düşünceler").

Siz bununla "iyi ve güzel" birşey söylemek, "doğruya ve adalete" işaret etmek istiyorsunuz ve saire. Fakat bu iyiniyetli dileğiniz *sizin kişisel malınız, öznel* "sofuca isteğiniz" olarak kalıyor. Bunu yazıya döktüğünüz için, o artık ***kitleye*** nüfuz etmiştir ve ***anlamını*** artık sizin iyiniyetli dileğiniz değil, ***toplumsal güçler dengesi,*** nesnel sınıflar dengesi belirleyecektir. Bu denge sayesinde (sizin isteğiniz ve bilincinizden bağımsız olarak) dinci düşünceyi, Puriskeviçlerin, II. Nikolaların ve Bay Struve'lerin düşüncesini süsleyip şekerlendirmeniz ***sonucu doğmuştur***, çünkü ***gerçekten de*** tanrı düşüncesi ***onlara*** halkı kölelikte tutmaya yardım ediyor. Siz tanrı düşüncesini allayıp pullamakla, onların cahil işçi ve köylüleri bağladığı zincirleri süslemiş oldunuz. Bakın —diyecekler papazlar avaneleriyle birlikte— bu, öyle güzel ve derin bir düşünce ki (tanrı düşüncesi) "***sizin***" liderleriniz tarafından bile kabul ediliyor, bay demokratlar —, ve biz (avaneleriyle birlikte papazlar) bu düşünceye hizmet ediyoruz.

Tanrının sosyal duyguları uyandıran ve örgütleyen bir düşünceler kompleksi olduğu doğru değildir. Bu, düşüncelerin maddi kaynağını örtbas etmek isteyen Bogdanovcu ***idealizmdir.*** Tanrı (tarihi olarak ve günbegün) her şeyden önce, boğucu, gerek dışsal doğanın, gerekse de sınıfsal baskının yol açtığı insanların ezilmişliğinden kaynaklanan düşüncelerin — bu ezilmişliği ***pekiştiren,*** sınıf mücadelesini ***uyuşturan*** bir düşünceler kompleksidir. Tarihte, tanrı düşüncesinin bu kaynağına ve gerçek anlamına rağmen demokrasinin ve proletaryanın mücadelesinin ***bir dini*** düşüncenin diğerine karşı mücadelesi biçiminde yürüdüğü bir zaman olmuştur.

Fakat bu zaman da çoktan geçmiştir.

Şimdi gerek Avrupa'da, gerekse de Rusya'da en rafine olanı, en hayırhah olanı da dahil ***her türlü*** tanrı düşüncesini savunmak ya da haklı göstermek gericiliği haklı göstermektir.

Tüm tanımınız baştan sona gerici ve burjuvacadır. Tanrı = "bireyi toplumla bağlamak, hayvani bireyciliği dizginlemek amacıyla sosyal duyguları uyandıran ve örgütleyen" bir düşünceler kompleksi.

Bu neden gericidir? Çünkü papazların ve serflik savunucularının hayvani olanın "dizginlenmesi" düşüncesini allayıp pullar.

Gerçeklikte "hayvani bireyciliği" dizginleyen tanrı düşüncesi olmamıştır; gerek ilkel sürü, gerekse de ilkel komün onu dizginlemiştir. Tanrı düşüncesi, yaşayanın yerine ölüyü koyduğu ve ***hep*** köleciliğin (en kötü, çaresiz köleciliğin) düşüncesi olduğu için "sosyal duyguları" ***daima*** uyutmuş ve köreltmiştir. Tanrı düşüncesi hiçbir zaman "bireyi toplumla bağlamamış", tersine ***tanrısallığa*** inanç sayesinde daima ezilen ***sınıfları*** ezenlere ***zincirlemiştir.***

Tanımınız burjuvacadır (ve gayri-bilimsel, gayri-tarihidir), çünkü belirli bir tarihi dönemin belirli ***sınıflarıyla*** değil de toplam, genel, adeta "Robinsonvari" kavramlarla hareket etmektedir.

Bir vahşinin, bir Siryenin* vs. (aynı şekilde bir yarı vahşinin) tanrı düşüncesiyle Struve ve ortaklarının tanrı düşüncesi farklı şeylerdir. İki durumda da sınıf egemenliği bu düşünceyi destekler (ve bu düşünce tarafından desteklenir). Aziz tanrı ve tanrısallıkla ilgili "popüler" kavram, "popüler" budalalık, bağımlılık, cehalettir; Çarlık, orman şeytanı ve kadının kötü muamele görmesine da-

* *Doğu Finlandiya'da bir halk.* ***—TÇN.***

ir "popüler düşünce"yle aynıdır. Sizin tanrıyla ilgili "popüler düşünce"ye nasıl "demokratik" diyebildiğinizi anlayabilmiş değilim.

Felsefi idealizmin "daima bireyin çıkarlarını gözettiği" doğru değildir. Descartes bireyin çıkarlarını Gassendi'den daha fazla mı gözetmiştir? Ya da Fichte ve Hegel Feuerbach'tan?

"Tanrı yapıcılığın bireyde ve toplumda sosyal momentlerin gelişmesi ve birikmesi" olduğu — bu düpedüz dehşet verici!! Rusya'da özgürlük olsaydı, tüm burjuvazi, bu söyledikleriniz için, katıksız burjuva tipte ve nitelikte sosyoloji ve teoloji yaptığınız için size büyük hürmet gösterirdi.

Neyse, şimdilik bu kadar yeter, mektup zaten epeyce uzadı. Bir kez daha içtenlikle elinizi sıkıyor, sağlıklar diliyorum.

"Proletari" No: 45, 13 (26) Mayıs 1909.
Lenin, Seçme Eserler. C. 11,
s. 451-457. —İnter Yayınları.

MİLİTAN MATERYALİZMİN ÖNEMİ ÜZERİNE

"Marksizmin Bayrağı Altında" dergisinin genel görevleri hakkında Troçki yoldaş, derginin 1–2. sayısında önemli olan her şeyi, hem de çok güzel biçimde söylemiş bulunuyor. Ben, derginin yazı kurulunun 1–2. sayıyı sunuş yazısında dile getirdiği çalışmanın içeriğini ve programını yakından belirleyen bazı sorunlar üzerinde durmak istiyorum.

Bu açıklamada, "Marksizmin Bayrağı Altında" dergisi etrafında birleşen çalışanların tümünün komünist olmadığı, fakat hepsinin tutarlı materyalistler olduğu söylenmektedir. Ben, komünistlerle komünist olmayanların bu ittifakının mutlak gerekli olduğuna ve derginin görevlerini doğru belirlediğine inanıyorum. Komünistlerin (genel olarak büyük bir devrimi başarıyla başlatan devrimciler gibi) en büyük ve en tehlikeli hatalarından biri, devrimin sadece devrimcilerin eliyle yapılabileceğini sanmalarıdır. Tersine: her ciddi devrimci çalışmanın başarısı için, devrimcilerin ancak gerçekten hayatiyet sahibi ve önder bir sınıfın öncüsü olarak rollerini oynayabileceklerini kavramak ve bu kavrayışı haya-

ta geçirme yeteneğine sahip olmak mutlak zorunluluktur. Bir öncü ancak, önderlik ettiği kitleden kopmamayı, tersine bütün kitleyi gerçekten ileriye götürmeyi bildiğinde öncünün görevlerini yerine getirmiş olur. En çeşitli faaliyet alanlarında komünist olmayanlarla bir ittifak yapmadan başarılı bir komünist inşadan söz edilemez.

Bu, "Marksizmin Bayrağı Altında Dergisi"nin üstlendiği, materyalizmi ve Marksizmi savunma görevi için de geçerlidir. Rusya'nın ileri toplumsal düşünce dünyasının ana akımları ne mutlu ki sağlam bir materyalist geleneğe sahiptir. G. V. Plehanov bir yana, bugünkü Narodniklerin (Halkçı-Sosyalistler, Sosyal-Devrimciler vs.) sık sık gerisine düştükleri Çernişevski'den söz etmek yeter — o Narodnikler ki, moda olan gerici felsefi akımların peşinden giderek, Avrupa biliminin sözüm ona "son sözü"nün yaldızının gözlerini kamaştırmasına izin vererek, bu yaldızın arkasında burjuvaziye, onun önyargılarına ve burjuva gerici düşüncelere yaltaklanmanın şu ya da bu varyasyonunu görememişlerdir.

Her halükârda bizde Rusya'da hâlâ komünist olmayanların saflarından materyalistler var —ve hiç kuşkusuz daha uzun süre var olacaktır— ve felsefi gericilikle ve "ilim irfan sahibi" denilenlerin felsefi önyargılarıyla mücadelede tutarlı ve militan materyalizmin tüm taraftarlarını ortak çalışmaya çekmek bizim mutlak görevimizdir. Başarısız olduğu kadar da kibirli oğluyla karıştırılmaması gereken yaşlı Dietzgen, modern toplumda felsefe profesörlerinin genellikle "klerikalizmin diplomalı uşakları"ndan başka bir şey olmadıklarını söylerken, burjuva ülkelerde hüküm süren, bu ülkelerin bilginleri ve yazarları arasında muteber felsefi akımlar hakkında Marksizmin temel anlayışını doğru, isabetli ve açık bir biçimde dile getiriyordu.

Kendilerini pek ilerici sayan Rus aydınlarımız —elbette tüm diğer ülkelerdeki meslekdaşları da— sorunun Dietzgen'in sözlerinde içerili olan yargı düzlemine kaydırılmasını hoş karşılamazlar. Hoş karşılamazlar, çünkü gerçek, gözlerine batan bir dikendir. Bugünkü aydınların önce devlete, sonra genel ekonomiye, daha sonra da yaşam tarzı ve tüm diğer bakımlardan egemen burjuvaziye bağımlılığını biraz düşünmek, Dietzgen'in sert karakterizasyonunun mutlak doğru olduğunu anlamaya yeter. Avrupa ülkelerinde son derece sık ortaya çıkan, radyumun keşfiyle bağıntılı olanlardan başlayarak bugün Einstein'a tutunmaya çalışanlara kadar moda olan felsefi akımların ezici çoğunluğunu anımsamak, burjuvazinin sınıf çıkarları, sınıf bakış açısı, her türlü dine verdiği destekle, moda felsefi akımların düşünsel içeriği arasında nasıl bir bağıntı olduğunu düşünmeye yeter.

Söylenenlerden, militan materyalizmin organı olmak isteyen bir derginin, birincisi, "klerikalizmin" tüm modern "diplomalı uşakları"nı sürekli teşhir etme ve izleme anlamında bir organ olmak zorunda olduğu görülmektedir; bunların resmi bilimin temsilcileri olarak mı, yoksa kendilerini "demokratik-sol ya da düşünsel-sosyalist" yazarlar diye adlandıran serbest temsilciler olarak mı ortaya çıktıkları hiç farketmez.

Böyle bir dergi, ikincisi, militan ateizmin bir organı olmak zorundadır. Bu çalışmayla ilgilenen dairelerimiz ya da en azından devlet kurumlarımız var. Fakat bu çalışma son derece gevşek, son derece yetersiz yürütülüyor, çünkü belli ki üzerinde hakiki Rus (Sovyet de olsa) bürokratizminin genel koşullarının baskısı var. O nedenle ilgili devlet kurumlarının yaptığı çalışmayı tümlemek, düzeltmek ve canlandırmak için, kendini militan materyalizmin organı haline gelme görevine adayan bir derginin, yorulmaksızın ateist propaganda yapması ve ateist bir mücadele yürütmesi ola-

ğanüstü önemlidir. Bütün dillerdeki ilgili bütün yazın izlenmeli ve bu alanda herhangi bir değere sahip herşey çevrilmeli ya da en azından hakkında rapor verilmelidir.

Uzun zaman önce Engels, modern proletaryanın önderlerine, XVIII. yüzyıl sonunun militan ateist yazınının çevrilerek halk arasında yaygınlaştırılmasını öğütlemişti. Utanarak bunu bugüne kadar yapmadığımızı itiraf etmek zorundayız (devrimci bir dönemde iktidarı ele geçirmenin, bu iktidarı doğru kullanmaktan daha kolay olduğunu gösteren sayısız kanıttan biri daha). Bazen bu gevşekliğimiz, atıllığımız ve beceriksizliğimiz her türlü "yüce" düşünceyle mazur gösteriliyor; örneğin XVIII. yüzyıl eski ateist yazınının eskimiş, gayri-bilimsel, naif olduğu vs. söyleniyor. Arkasında ya ukalalığın, ya da Marksizmi tamamen yanlış anlamanın gizlendiği buna benzer bilge safsatalardan daha kötü birşey yoktur. Elbette XVIII. yüzyıl devrimcilerinin ateist yazılarında gayri-bilimsel ve naif az şey yok. Fakat hiç kimse, bu yazıları yayınlayacak olanları, onları kısaltmaktan ve insanlığın XVIII. yüzyıldan bu yana dinin bilimsel eleştirisi konusunda yaptığı ilerlemelere ve bu konuyla ilgili yeni yazılara vs. dikkat çeken kısa notlar düşmekten alıkoymuyor. Tüm modern toplumun düşünsel karanlığa, cehalete ve önyargılara mahkûm ettiği milyonlarca halk kitlesinin (özellikle köylü ve zanaatkâr kitlesinin) bu karanlıktan ancak saf Marksist aydınlatmanın düz çizgisini izleyerek çıkabileceklerini düşünmek, bir Marksistin yapabileceği en büyük ve en kötü hatalardan biri olurdu. Bu kitlelere akla gelebilecek her türden ateist propaganda malzemesi sunmak, onları yaşamın tüm alanlarının gerçekleriyle tanıştırmak, onların ilgisini çekmek, onları dini uykularından uyandırmak için onlara kâh şu, kâh bu biçimde yaklaşmak, her yandan, her yöntemle onları sarsıp uyandırmak vs. zorunludur.

XVIII. yüzyılın eski ateistlerinin militan, canlı, yetenekli, ze-

ki ve egemen klerikalizme açıkça saldıran yazılarının, insanları dini uykudan uyandırmakta, çoğu durumda, bizim yazınımızda ağır basan ve (günahlarımızı gizlemek istemiyoruz) Marksizmi sık sık çarpıtan cansıkıcı, kuru, neredeyse hiçbir zaman beceriyle seçilmiş olgularla örneklendirilmeyen Marksizm anlatımından bin kez daha uygun olduğu görülecektir. Marx ve Engels'in bütün büyük yapıtları bizde çevrilmiştir. Eski ateizmin ve eski materyalizmin bizde, Marx ve Engels'in onlarda yaptığı düzeltmelerle tamamlanmayacağı endişesi her türlü temelden kesinlikle yoksundur. En önemlisi —ve Marksist sanılan, gerçekte ise Marksizmi çarpıtan komünistlerimiz tam da bunu çok sık unutmaktadır—, henüz tamamen geri kitlelerde dinle ilgili sorulara karşı bilinçli bir tutum ve dinin bilinçli eleştirisi için ilgi uyandırmayı bilmektir.

Öte yandan modern bilimsel din eleştirisinin temsilcilerine bir bakalım. Kültürlü burjuvazinin bu temsilcileri neredeyse her zaman, dini önyargıların kendileri tarafından çürütülmesini, derhal kendilerini burjuvazinin düşünsel köleleri olarak, "klerikalizmin diplomalı uşakları" olarak ele veren değerlendirmelerle "tamamlıyorlar".

İki örnek: Profesör R. J. Wipper 1918 yılında "Hıristiyanlığın Kökeni" adlı bir kitap yayınladı ("Pharos" Yayınevi, Moskova). Modern bilimin en önemli sonuçlarından söz eden yazar, politik örgüt olarak kilisenin silahı olan önyargılarla ve yalan-dolanla mücadeleyi bir yana bırakmakla, bu sorunları geçiştirmekle kalmaz, aynı zamanda her iki "aşırı uç"un, yani idealizmin ve materyalizmin üstünde olmak gibi düpedüz gülünç ve aşırı gerici bir iddiayla ortaya çıkar. Bu, tüm dünyada emekçilerden sızdırılan yüz milyonlarca rubleyi dini desteklemek için harcayan egemen burjuvazi karşısında dalkavukluktur.

"İsa Miti" adlı kitabında dini önyargıları ve masalları çürüten ve İsa diye birinin hiçbir zaman olmadığını kanıtlayan ünlü Alman bilgini Arthur Drews, kitabının sonunda dinden yana olduğunu, ancak yeniden düzenlenmiş, daha temiz ve akıllı, "her gün daha güçlenerek kabaran natüralist dalga"ya karşı koyabilecek yetenekte bir dinden yana olduğunu açıklar (IV. baskı, s. 238, 1910). Burada, sömürücülere, eski ve çürümüş dini önyargıların yerine yeni, daha iğrenç ve daha kötü önyargıları geçirmede açıkça yardım eden doğrudan bilinçli bir gericiyle karşı karşıyayız.

Bu, Drews'i çevirmemek gerekirdi anlamına gelmez. Bu, komünistlerin ve tüm *tutarlı* materyalistlerin, belli ölçülerde burjuvazinin ilerici kesimiyle ittifak yaptıklarında, gericileştiği yerde onu sürekli teşhir etmeleri gerektiği anlamına gelir. Bu, burjuvazinin XVIII. yüzyıldaki, yani henüz devrimci olduğu dönemdeki temsilcileriyle ittifak yapmamanın, materyalizme ve Marksizme ihanetle aynı kapıya çıktığı anlamına gelir, çünkü egemen karanlık din adamlarına karşı mücadelede Drews gibilerle şu ya da bu biçimde, şu ya da bu ölçüde ittifak yapmak bizim için görevdir.

Militan materyalizmin organı olmak isteyen "Marksizmin Bayrağı Altında" dergisi, ateist propagandaya, ilgili yazın üzerine toplu bakışlara ve bu alandaki devletsel faaliyetimizin devasa eksikliklerinin düzeltilmesine çok yer vermelidir. Bugünkü burjuvazinin sınıf çıkarları ve sınıf örgütleriyle dini kurumlar ve dini propaganda arasındaki ilişkiyi gözler önüne seren birçok somut olgunun ve karşılaştırmanın yer aldığı kitap ve broşürlerden yararlanmak özellikle önemlidir.

Din ile sermaye arasındaki resmi, kamusal ilişkinin daha az görüldüğü Amerika Birleşik Devletleri'yle ilgili bütün malzemeler olağanüstü önemlidir. Buna karşılık (karşısında Menşeviklerin, Sosyal-Devrimcilerin ve kısmen de anarşistlerin vs. akılsızca

diz çöktükleri) "modern demokrasi" denilen şeyin, burjuvazinin işine yarayan şeyleri vazetme özgürlüğünden başka bir şey olmadığı bizim için daha berrak hale gelecektir; onun işine yarayan şey ise en gerici düşüncelerin, dinin, obskürantizmin, sömürücülerin savunulmasının ve benzeri şeylerin vaaz edilmesidir.

Militan materyalizmin organı olmak isteyen derginin, okurlarımıza, şu ya da bu yazının hangi okur çevresi için ve hangi bakımdan uygun olabileceğine dikkat çekerek ve ülkemizde hangilerinin yayınlanmış olduğu (ancak oldukça iyi çeviriler yayınlanmış sayılabilir ve bunların sayısı da fazla değil) ve daha hangilerinin yayınlanması gerektiği hakkında bilgiler vererek ateist yazına toplu bakışlar sunacağını umalım.

*

Komünist Partisi'ne mensup olmayan tutarlı materyalistlerle ittifak dışında, militan materyalizmin yerine getirmesi gereken çalışma için onun kadar, hatta daha önemli bir şey de, materyalizme eğilim gösteren ve "ilim irfan sahipleri" denilenler içinde egemen olan idealizm ve skeptisizm yönündeki moda felsefi sapmalara karşı materyalizmi savunmak ve propaganda etmekten korkmayan modern doğa bilimlerinin temsilcileriyle ittifaktır.

"Marksizmin Bayrağı Altında" dergisinin 1–2. sayılarında yayınlanan A. Timiryazev'in Einstein'ın rölativite teorisi üzerine makalesi, bize, derginin bu ikinci ittifakı da başaracağı umudunu veriyor. Buna daha büyük bir dikkat gösterilmelidir. Tam da modern bilimin geçirmekte olduğu ani büyük yenilik sonucunda sık sık gerici felsefi ekol ve ekolcüklerin, büyük ve küçük akımların ortaya çıktığı düşünülmelidir. Bu nedenle, doğa bilimleri alanındaki en son devrimin ortaya attığı sorunları izlemek ve doğa bilimcilerini felsefi bir dergide böyle bir çalışmaya çekmek, militan

materyalizmin onu çözmeden ne militan ne de materyalizm olamayacağı bir görevdir. Eğer Timiryazev, derginin birinci sayısında, Timiryazev'e göre, materyalizmin esaslarına karşı bizzat aktif sefer yürütmeyen Einstein'ın teorisine şimdiden bütün ülkelerdeki burjuva aydınların yığınla temsilcisinin tutunduğunu saptıyorsa, bu sadece Einstein için değil, XIX. yüzyılın sonundan bu yana doğa bilimlerindeki büyük dönüştürücülerin birçoğu, hatta çoğunluğu için de geçerlidir.

Böyle bir olay karşısında bilinçsiz davranmak istemiyorsak, sağlam bir felsefi gerekçelendirme olmadan, hiçbir doğa biliminin, hiçbir materyalizmin burjuva düşüncelerin saldırısına ve burjuva dünya görüşünün restorasyonuna karşı mücadeleyi kazanamayacağını kavramak zorundayız. Bu mücadeleyi kazanmak ve tam başarıyla sonuçlandırmak için, doğa bilimcisi modern materyalist olmak zorundadır, Marx tarafından temsil edildiği haliyle materyalizmin bilinçli bir taraftarı, yani diyalektik materyalist olmak zorundadır. Bu amaca ulaşmak için "Marksizmin Bayrağı Altında" dergisinin çalışanları, Hegel'in diyalektiğini materyalist bakış açısından sistematik olarak incelemeyi örgütlemelidirler, yani Marx'ın "Kapital"inde olduğu gibi tarihi ve siyasi yazılarında da pratikte uygulamış olduğu diyalektiği; ve Marx onu öyle başarılı şekilde uygulamıştır ki, şimdi Doğu'da (Japonya, Hindistan, Çin) yeni sınıfların —yani dünya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan ve tarihi hareketsizlikleri ve tarihi uykularıyla birçok ileri Avrupa devletindeki durgunluk ve çürümüşlüğü koşullandırmış olan yüz milyonlarca insanın— yaşama ve mücadeleye gözlerini açtıkları her gün, yeni halkların ve yeni sınıfların yaşama gözlerini açtıkları her gün Marksizmi tekrar tekrar doğrulamaktadır.

Elbette Hegelci diyalektiğin böyle bir incelenmesi, böyle bir

aydınlatılması, böyle bir propagandası son derece zor bir iştir ve bu yöndeki ilk girişimler hiç kuşkusuz yanlışlar barındıracaktır. Fakat ancak hiçbir şey yapmayan hata yapmaz. Materyalistçe kavranan Hegel'in diyalektiğinin Marksist uygulanışına dayanarak, bu diyalektiği bütün yönlerde geliştirebilir, dergide Hegel'in baş yapıtlarından özetler yayınlayabilir, Marx'ta diyalektiğin uygulanışının örnekleriyle, hakeza diyalektiğin ekonomik ve politik ilişkilere uygulanmasının örnekleriyle, yakın geçmişin, özellikle en son emperyalist savaşın ve devrimin olağanüstü bol biçimde sunduğu örneklerle açımlayarak materyalistçe yorumlayabiliriz ve bütün bunları yapmak zorundayız. "Marksizmin Bayrağı Altında" dergisinin redaktörleri ve çalışanları grubu, görüşümce, bir tür "Hegelci Diyalektiğin Materyalist Dostları Derneği" olmalıdır. Modern doğa bilimcileri (eğer aramayı bilirlerse ve biz de onlara bu konuda yardımcı olmayı öğrenirsek) Hegel'in materyalistçe yorumlanmış diyalektiğinde, doğa bilimlerindeki devrimin ortaya attığı ve [yanıtlanmasında —ÇN] burjuva modaya tapan aydınların gericiliğe "saptıkları" felsefi sorunlara bir dizi yanıt bulacaklardır.

Önüne böyle bir görev koymadan ve bu görevi sistematik olarak yerine getirmeden materyalizm militan materyalizm olamaz. Şçedrin'in* bir tabirini kullanmak gerekirse, yenen olmaktan çok yenilen olacaktır. Bu olmadan büyük doğa bilimcileri, bugüne kadar olduğu gibi felsefi sonuçlar çıkarmada ve genellemelerinde çaresiz olacaklardır. Zira doğa bilimleri öyle çabuk ilerliyor, tüm alanlarda öyle derin bir devrimci altüst oluş döneminden geçiyor ki, felsefi sonuçlar çıkarmadan kesinlikle yapamayacaktır.

Son olarak, gerçi felsefe alanıyla ilgili olmayan, fakat her ha-

* *Saltikov-Şçedrin – Rus mizah yazarı.* ***—Alm. Red.***

lü-kârda "Marksizmin Bayrağı Altında" dergisinin hakeza dikkat göstermek istediği toplumsal sorunlar alanına giren bir örnek vermek istiyorum.

Bu, modern sözde bilimin, gerçekte nasıl en kaba ve en iğrenç gerici görüşlerin iletici̇si olarak hizmet ettiğine örnektir.

Kısa süre önce elime, "Rus Teknik Derneği"nin XI. Şubesi tarafından çıkarılan "Ekonomist" dergisinin 1. sayısı (1922) geçti. Bana bu dergiyi gönderen genç komünist (muhtemelen derginin içeriğini öğrenecek zamanı olmamıştı) dergi hakkında dikkatsizce olağanüstü tasvipkâr görüş belirtiyordu. Gerçekte bu dergi — ne ölçüde bilinçli, bunu bilmiyorum— *serfliğin modern*, elbette bilimsellik, demokratizm vs. taslayan yandaşlarının bir organını oluşturmaktadır.

P. A. Sorokin diye bir bay bu dergide "Savaşın Etkileri Üzerine" sözde "sosyolojik" uzun uzadıya bir araştırma yayınlıyor. Bu bilge makale, yazarın ve onun sayısız yabancı hoca ve meslektaşının "sosyolojik" yapıtlarına yapılan bilge atıflarla dolu. İşte sözünü ettiğim bilgelik:

83. sayfada şunları okuyorum:

> "Bugün Petrograd'da 10.000 evliliğe 92.2 boşanma düşüyor — inanılmaz bir rakam, ki boşanmış 100 evlilikten 51,1'i bir yıldan az sürmüştür, yüzde 11'i bir aydan az, yüzde 22'si iki aydan az, yüzde 41'i üç–altı aydan az, sadece yüzde 26'sı altı aydan fazla sürmüştür. Bu rakamlar, bugünkü yasal evliliğin özü itibariyle evlilik dışı cinsel ilişkileri gizleyen ve 'yemek düşkünleri'ne 'iştahları'nı yasal yolla giderme olanağı veren bir biçim olduğunu ifade ediyor." ("Ekonomist", No 1, s. 83.)

Gerek bizzat bu bayın, gerekse de dergiyi çıkaran ve orada

benzer değerlendirmelerde bulunan Rus Teknik Derneği'nin, kendilerini demokrasi taraftarı saydıklarına ve kendileri gerçekte ne iseler o şekilde, yani serflik havarileri olarak, gericiler olarak, "klerikalizmin diplomalı uşakları" olarak adlandırıldıklarında bunu büyük bir hakaret olarak göreceklerine hiç kuşku yoktur.

Burjuva ülkelerin evlilik, evliliğin boşanması ve evlilikdışı çocuklara ilişkin yasaları ve aynı zamanda bu bakımdan meselelerin gerçek durumu hakkında en ufak bilgi bile, bu sorunla ilgilenen herkese, en demokratik burjuva cumhuriyetlerinde bile modern burjuva demokrasisinin, bu ilişkide kadına ve evlilikdışı çocuklara karşı serfliğin temsilcisi olarak ortaya çıktığını gösterecektir.

Elbette bu, Menşevikleri, Sosyal-Devrimcileri, anarşistlerin bir bölümünü ve Batı'daki ilgili partilerin tümünü, demokrasi ve demokrasinin Bolşevikler tarafından ihlal edilmesi üzerine konuşmaya devam etmekten engellemez. Gerçekte tam da Bolşevik devrim, evlilik, evliliğin boşanması, evlilikdışı çocuklar gibi sorunlarla ilgili olarak tek tutarlı demokratik devrimdir. Bu ise, hangi ülkede olursa olsun nüfusun büyük kısmının çıkarlarını doğrudan ilgilendiren bir sorundur. Onu önceleyen ve kendisini demokratik olarak adlandıran sayısız burjuva devrimine rağmen, bu hususta ancak Bolşevik devrimi ilk kez kararlı bir mücadeleyi zaferle bitirmiştir, hem de gericiliğe olduğu kadar serflik ruhuna, yöneten ve mülk sahibi sınıfların alışılmış ikiyüzlülüğüne karşı da bir mücadeleyi.

Bay Sorokin'e 10.000 evlilikte 92 boşanma inanılmaz bir rakam görünüyorsa, geriye sadece şu varsayım kalıyor, ya yazar yaşamdan öyle kopuk bir manastırda yaşamış ve eğitilmiştir ki, böyle bir manastırın varlığına hiç kimse inanmayacaktır, ya da bu ya-

zar gericiliğin ve burjuvazinin hatırı için gerçeği çarpıtmaktadır. Burjuva ülkelerdeki toplumsal ilişkileri bir ölçüde de olsa bilen herkes, gerçek (elbette kilise ve yasa tarafından onaylanmamış) boşanmaların gerçek rakamının her yerde karşılaştırılamayacak kadar yüksek olduğunu bilir. Rusya bu bakımdan diğer ülkelerden sadece, onun yasalarının, ikiyüzlülüğü ve kadının ve çocuğunun haklardan yoksun durumunu kutsamayıp, bilakis her türlü ikiyüzlülük ve haktan yoksunluğa devlet adına açıkça sistematik savaş ilan etmesiyle ayrılmaktadır.

Marksist bir dergi benzer modern "aydın" serflik havarilerine karşı da mücadele yürütmek zorunda olacaktır. Bu kişilerin büyük bölümü büyük ihtimalle bizde devletten para almakta ve gençliğin eğitilmesi amacıyla bir devlet görevi yürütmektedir. Herkesçe bilinen, çocukların ırzına geçen birinin küçük yaşta çocuklar için eğitim kurumlarında müfettiş olarak görev alması ne kadar uygunsa bunlarinki de o kadar uygundur.

Rusya işçi sınıfı, iktidarı ele geçirmeyi bilmiştir, fakat kullanmayı henüz öğrenememiştir, çünkü aksi halde bilge toplulukların bu tür pedagog ve üyelerini çoktan burjuva "demokrasisi" ülkelerine kibarca göndermiş olurdu. Bu tür serflik havarilerinin yeri tam da orasıdır.

Ama öğrenecektir, yeter ki öğrenme isteği olsun.

12 Mart 1922

"Proletari" No. 45, 13 (26) Mayıs 1909.
Lenin, Seçme Eserler, Cilt 11,
s. 85–95. —İnter Yayınları.

RUS DEVRİMİNİN AYNASI OLARAK LEO TOLSTOY

Bu büyük sanatçının adını, belli ki hiç anlamadığı, belli ki kaçındığı devrimin adıyla birlikte anmak, ilk bakışta tuhaf ve anormal görünebilir. Bir olguyu besbelli doğru yansıtmayan bir şeyi ayna olarak nitelemek olanaksızdır. Ne var ki devrimimiz olağanüstü karmaşık bir olgudur; devrimi doğrudan yapan ve devrime katılan kitle içinde olayları hakeza besbelli anlamayan, olayların seyrinin önlerine koyduğu hakeza gerçek tarihi görevlerden kaçınan birçok sosyal unsur vardır. Ve eğer sözkonusu olan gerçekten büyük bir sanatçıysa, o zaman en azından devrimin bazı önemli yanlarını yapıtlarında yansıtmak zorundaydı.

Tolstoy'un 80. doğum günü nedeniyle makale, mektup ve yazılarla dolup taşan legal Rus basını, Tolstoy'un yapıtlarının Rus devriminin karakteri ve itici güçleri açısından analiziyle pek ilgilenmedi. Tüm basın biri resmi, biri liberal olmak üzere iki tür mide bulandırıcı ikiyüzlülükle dolu. Bunlardan birincisi, dün kendilerine L. Tolstoy'a saldırma, bugün ise Tolstoy'da yurtseverlik keşfetme ve Avrupa önünde mümkün olduğunca edepli ve terbiyeli davranma emri verilen satılık kalemşorların ikiyüzlülüğüdür.

Bu tür kalemşorların satılmış oldukları herkesçe biliniyor ve bunlar hiç kimseyi kandıramaz. Buna karşılık liberal ikiyüzlülük çok daha rafine ve o nedenle de çok daha zararlı ve tehlikelidir. İnsan "Reç"in Kadet Balalaikinlerini* duyduğunda, bunların Tolstoy'a büyük ve sıcak bir sempati beslediklerini sanabilir. Gerçekte bütün bu hesap edilmiş manzumeler ve "büyük tanrı arayıcısı"na dair tumturaklı laflar baştan sona yalandır, çünkü Rus liberali ne Tolstoy'un tanrısına inanır, ne de Tolstoy'un mevcut düzeni eleştirisine sempati duyar. O, siyasi sermayesini artırabilmek, ulusal muhalefetin önderi rolünü oynayabilmek için bu popüler isme yanaşır, bir sürü lafla şu soruya açık ve net bir yanıt verilmesini "bastırmaya" çalışır: "Tolstoyculuk"taki çarpıcı çelişkilere yol açan nedir, bunlar devrimimizin hangi eksiklik ve zaaflarını dile getirir?

Tolstoy'un yapıtlarındaki, görüşlerindeki, öğretilerindeki, ekolündeki çelişkiler gerçekten çarpıcıdır. Bir yanda, sadece Rus yaşamından eşsiz tablolar sunmakla kalmayıp, aynı zamanda dünya literatürünün birinci sınıf yapıtlarını sunan dahiyane bir sanatçı. Öte yanda bir çiftlik beyi ve çılgın bir hıristiyan. Bir yanda toplumsal yalana ve namussuzluğa karşı dikkat çekici şiddette, doğrudan ve içten bir protesto, öte yanda bir "Tolstoycu", yani alenen göğsünü yumruklayarak "ben kötüyüm, ben iğrencim, fakat ahlaki mükemmelliğin peşindeyim; et yemiyorum ve artık sadece pirinç pirzolasıyla besleniyorum" diyen, adına Rus aydını denen, köhne, isterik bir miskin. Bir yanda kapitalist sömürünün acımasız eleştirisi, hükümetin zorbalıklarının, adalet ve devlet yönetimi komedisinin teşhiri, zenginliğin artışı ve uygarlığın kazanımlarıyla işçi kitlelerinin sefaleti, vahşileşmesi ve acıları ara-

* *Balalaikin: Rus mizah yazarı Saltikov-Şçedrin'in yapıtlarında bir figür; ukala, yalancı, spekülatör avukat.* ***—Alm. Red.***

sındaki çelişkinin tüm derinliğinin açığa çıkarılması; öte yanda "kötüye" zor yoluyla "karşı çıkmama" gibi çılgınca bir vaaz. Bir yanda en soğukkanlı bir gerçekçilik, tüm ve her türlü maskenin indirilmesi; öte yanda dünyada en rezil şeylerden birinin, yani dinin vaazedilmesi — memur papazların yerine ahlâki inançlarından hareketle bu işi üstlenen papazları geçirme çabası, yani en rafine ve dolayısıyla da en iğrenç papazlığın geliştirilmesi. Gerçekten de:

Yoksul ve zengin,
güçlü ve güçsüzsün aynı zamanda

Rusya anacık!*

Tolstoy'un bu çelişkiler nedeniyle gerek işçi hareketini ve sosyalizm için mücadeledeki rolünü, gerekse de Rus devrimini kesinlikle anlayamayacağı açıktır. Fakat Tolstoy'un görüş ve öğretilerindeki çelişkiler tesadüfi birşey değil, XIX. yüzyılın son çeyreğinde Rus yaşamının içine itildiği çelişkilerle dolu koşulların ifadesidir. Daha dün serflikten kurtulmuş olan ataerkil köy, sermayeye ve hazineye kelimenin tam anlamıyla yağma için teslim edilmişti. Köylü iktisadının ve köylü yaşamının eski temel direkleri, gerçekten de yüzlerce yıl dayanmış olan temel direkleri olağanüstü hızlı bir biçimde yıkıldı. Ve Tolstoy'un görüşlerindeki çelişkiler modern işçi hareketi ve modern sosyalizm açısından değil (böyle bir değerlendirme elbette gereklidir, ama yetmez), gelişmekte olan kapitalizme karşı, ataerkil köyün ortaya çıkarmak zorunda olduğu kitlelerin yıkımı ve topraksızlaştırılmasına karşı protesto bakış açısından değerlendirilmelidir. İnsanlığın kurtuluşu için yeni reçeteler bulduğunu söyleyen bir peygamber olarak Tolstoy gülünçtür; o nedenle Tolstoy'un öğretisinin tam da en

* *Rus şairi Nekrasov'un "Rusya'da kim iyidir" adlı şiirinden.* **—Alm. Red.**

güçsüz yanını dogma mertebesine yükseltmek isteyen yabancı ve Rus "Tolstoycular" son derece acınası bir durumdadırlar. Tolstoy, Rusya'da burjuva devrimin başladığı dönemde Rus köylülüğünün milyonlarca kitlesini etkisi altına almış olan düşünceleri ve ruh halini dile getirdiği ölçüde büyüktür. Tolstoy ilginçtir, çünkü bir bütün olarak zararlı olan düşüncelerinin toplamı, tam da bir köylü burjuva devrimi olarak devrimimizin özelliklerini dile getirir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Tolstoy'un görüşlerindeki çelişkiler, devrimimizde köylülüğün tarihi faaliyetinin içine itildiği çelişki dolu koşulların gerçek bir aynasıdır. Bir yanda serfliğin yüzlerce yıllık baskısı ve reformdan sonra onlarca yıl süren hızlı yıkım, yığınla nefret, öfke ve çılgınca kararlılık biriktirmişti. Resmi kiliseyi ve bütün çiftlik beyleriyle birlikte çiftlik beylerinin hükümetini temelden ortadan kaldırma, toprak mülkiyetinin bütün eski biçim ve düzenlemelerini parçalama, ülkeyi temizleme, polis ve sınıf devletinin yerine, özgür ve eşit haklara sahip küçük köylülerin bir komününü kurma çabası — bu çaba devrimimizde köylülerin attıkları her tarihi adımda görülüyordu ve kuşkusuz Tolstoy'un yazılarının içeriği, —onun görüşler "sistemi"nin bazen değerlendirildiği gibi— "hıristiyan anarşizmi"nden çok, bu köylü çabalarına tekabül eder.

* * *

"Proletari" No: 35, 11 (24) Eylül 1909
Lenin, Seçme Eserler, C. 11,
s. 458-461. —İnter Yayınları

RUSYA KOMÜNİST GENÇLİK BİRLİĞİ III. TÜM-RUSYA KONGRESİ'NDE KONUŞMA

2 Ekim 1920

* * *

Kendinizi komünist olarak eğitmek zorundasınız. Gençlik Birliği'nin görevi, pratik faaliyetini, kendilerini ve komünistleri eğiten önder olarak gördüklerini, öğrenerek, örgütlenerek, birleşerek, mücadele ederek eğitebileceği gibi düzenlemektir. Bugünkü gençliğin bütün eğitimi, öğrenimi ve yönlendirilmesi komünist ahlak için eğitim yolunda olmalıdır.

Peki ama bir komünist ahlak var mıdır? Bir komünist moral var mıdır? Elbette. Çoğu kez sanki bizim kendi ahlakımızın olmadığı varsayılır. Ve çoğu kez burjuvazi bize karşı biz komünistlerin her türlü ahlakı reddettiğimiz suçlamasını yapar. Bu, kavram kargaşası yaratma, işçi ve köylüleri yanıltma yöntemidir.

Biz morali, ahlakı hangi anlamda reddediyoruz?

Bu ahlakı tanrı buyruklarından türeten burjuvazinin vaazettiği

anlamda reddediyoruz. Burada elbette tanrıya inanmadığımızı söylüyoruz ve bizler din adamları, çiftlik sahipleri ve burjuvazinin sömürücü çıkarlarını korumak için tanrı adına konuştuklarını çok iyi biliyoruz. Ya da bu morali ahlaki buyruklardan, tanrı buyruklarından değil de yine tanrı buyruklarına çok benzeyen bir takım idealist ya da yarı idealist safsatalardan çıkarıyorlar.

İnsanların dışında, sınıfların dışında bir kavramdan çıkarılan her türlü ahlakı reddediyoruz. Bunun bir aldatmaca, bir hile olduğunu, işçi ve köylülerin toprak sahipleri ve kapitalistlerin çıkarı için aptallaştırılması olduğunu açıklıyoruz.

Bizim ahlakımızın tamamen proleter sınıf mücadelesinin çıkarlarına tabi olduğunu açıklıyoruz. Biz ahlakımızı proletaryanın sınıf mücadelesinin çıkarlarından çıkarıyoruz.

Eski toplum bütün işçi ve köylülerin toprak sahipleri ve kapitalistler tarafından ezilmesine dayanıyordu. Bunu yok etmek, yıkmak zorundaydık. Fakat bunun için birleşmenin sağlanması gerekliydi. Sevgili tanrı böyle bir birliği sağlayabilecek durumda değildir.

Böyle bir birleşmeyi ancak fabrika ve tesisler, ancak eğitilmiş, uzun uykusundan uyandırılmış proletarya başarabilirdi. Ancak bu sınıfın oluşmasıyla bugün gördüğümüz şeye, yani üç yıldır bütün dünyanın burjuvazisinin saldırılarına karşı kendisini savunan en güçsüz ülkelerden birinde proleter devrimin zaferine yol açan kitle hareketi başlamıştır. Ve bütün dünyada proleter devrimin geliştiğini görüyoruz. Bugün, deneyimlerimize dayanarak parçalanmış, dağınık köylülüğün izlediği ve sömürücülerin her türlü saldırısına birlikte direnen böylesine sağlam bir gücü ancak proletaryanın yaratabileceğini söylüyoruz. Birleşmek, bütünleşmek, komünist toplumu nihai olarak savunmak, kesin olarak güvence al-

tına almak ve görevini tamamlamak için emekçi kitlelere ancak bu sınıf yardım edebilir.

O nedenle şunu söylüyoruz: Biz, kaynağı insan toplumunun dışında olan bir ahlak tanımıyoruz; bu bir aldatmacadır. Bizim için ahlak proleter sınıf mücadelesinin çıkarlarına tabidir.

...

"Proletari" No: 45, 13 (26) Mayıs 1909
Lenin, Seçme Eserler, C. 9,
s. 517-518. —İnter Yayınları

inter
yayınları